

Jacek Gołaczyński

Uniwersytet Wrocławski

jacek.golaczynski@uwr.edu.pl

ORCID: 0000-0002-3295-7099

<https://doi.org/10.26881/gsp.2022.s.06>

Informatyzacja postępowania cywilnego. Od odrębności do modelu podstawowego

1. Rys historyczny regulacji informatycznych w postępowaniu cywilnym

Stosowanie komunikacji elektronicznej i innych narzędzi informatycznych w postępowaniu cywilnym warunkowane jest przede wszystkim istnieniem wyraźnej podstawy prawnej ku temu w kodeksie postępowania cywilnego. Innymi słowy, nie ma ani ogólnej (systemowej) podstawy statuującej taką możliwość (lub obowiązek), jak też nie można jej nawet wywodzić pośrednio z innych regulacji, a tym bardziej z utrwalonej praktyki sądowej lub pozasądowej. Choć literalnie można byłoby (przynajmniej w niektórych aspektach) rozważyć, że taką podstawę stanowią ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 2070 ze zm.), rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz. Urz. UE L 257 z 28.08.2014, s. 73) lub ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 671 ze zm.), to jednak dotychczasowa praktyka interpretacyjna wymaga konkretnego uregulowania w kodeksie postępowania cywilnego.

Od niespełna 20 lat takie przepisy są wprowadzane do kodeksu postępowania cywilnego (często towarzyszy im kodeksowa delegacja do wydania rozporządzenia). Najczęściej ich wejście w życie wiąże się z długim *vacatio legis*. Wcale nierzadko są one również nowelizowane.

Możliwość stosowania komunikacji elektronicznej jest przy tym wyrażana na różne sposoby. Dominuje fraza mówiąca, że czynności dokonuje się „za pośrednictwem systemu teleinformatycznego”. Dawniej w kodeksie postępowania cywilnego często występowały pojęcia mówiące o „elektronicznej” postaci czynności, a nawet o „drodze elektronicznej”.

Pierwszą regulacją w postępowaniu cywilnym zawierającą przepisy przewidujące wykorzystanie pewnych narzędzi informatycznych była ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r.,

poz. 2017 ze zm.; dalej: u.z.r.r.z.), która weszła w życie 1 stycznia 1998 r. Przewidziano w niej, że rejestr zastawów jest prowadzony w systemie informatycznym na podstawie § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 1997 r.¹ Wskazano tam, że urzędzenia rejestrowe znajdują się w Ministerstwie Sprawiedliwości w Centrali Rejestru Zastawów.

Od 1 stycznia 2009 r. na podstawie art. 39 ust. 2a u.z.r.r.z. wprowadzono możliwość składania wniosków o wpis do tego rejestru za pośrednictwem systemu informatycznego po opatrzeniu (wówczas jeszcze) bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu.

Kolejną regulacją uwzględniającą system informatyczny jest ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym z 1997 r.² Ustawa ta weszła w życie z dniem 1 stycznia 2001 r. i w jej art. 2 ust. 1 przyjęto, że rejestr prowadzą sądy rejonowe w miastach będących siedzibą wojewody w systemie informatycznym. Dopiero jednak po nowelizacji tej ustawy z 2006 r.³ na podstawie art. 19 ust. 2b dopuszczono składanie wniosków za pośrednictwem systemu informatycznego po opatrzeniu ich bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu.

Od 1 stycznia 2012 r. wprowadzono natomiast możliwość składania wniosku drogą elektroniczną o wpis spółki z o.o., której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy spółki udostępnionego w systemie teleinformatycznym. Taki wniosek mógł być opatrzony jedynie zwykłym podpisem elektronicznym. Jednak już nowelizacją ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym z 2015 r.⁴ zmieniono brzmienie art. 19 ust. 2b ustawy o KRS w ten sposób, że wniosek o wpis spółki z o.o. składany na formularzu udostępnionym w systemie teleinformatycznym winien być opatrzony bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym ważnym kwalifikowanym certyfikatem lub podpisem potwierdzonym profilem zaufanym na ePUAP. Od 15 stycznia 2015 r. rejestracja spółki jawnej lub komandytowej z wykorzystaniem wzorca umowy spółki udostępnionego w systemie teleinformatycznym winna być opatrzona bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu albo podpisem weryfikowanym profilem zaufanym.

Zmianie uległ także art. 694³ § 3–5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.; dalej: k.p.c.), który stanowi, że wniosek, składany drogą elektroniczną (czyli za pośrednictwem systemu teleinformatycznego), winien być opatrzony bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym ważnym kwalifikowanym certyfikatem.

¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 października 1997 r. w sprawie ustroju i organizacji centralnej informacji o zastawach rejestrowych oraz szczegółowych zasad udzielania informacji, wydawania odpisów i zaświadczeń (Dz. U. Nr 134, poz. 893).

² Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1683 ze zm.; dalej: ustawa o KRS).

³ Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 208, poz. 1540).

⁴ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 lipca 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. poz. 1142).

W przypadku złożenia wniosku o wpis drogą elektroniczną wszelkie doręczenia orzeczeń, pism sądowych miały być dokonywane na adres poczty elektronicznej, z którego wysłano wniosek o wpis. Skutek doręczenia następował w dacie określonej w elektronicznym potwierdzeniu odbioru. W przypadku braku takiego potwierdzenia pismo doręczane jest skutecznie po upływie 14 dni od daty umieszczenia korespondencji pod tym adresem (czyli nie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego).

Zgodnie z art. 25¹ ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece⁵ księgi wieczyste prowadzone są w systemie informatycznym. Na podstawie art. 25¹ ust. 2 tej ustawy Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym⁶. Weszło ono w życie z dniem 1 października 2003 r. i obowiązywało do 1 grudnia 2013 r. Proces ten nie był możliwy bez migracji ksiąg wieczystych, która rozpoczęła się w 2003 r., a zakończyła się wraz z końcem 2014 r. Dokonano także istotnych zmian w kodeksie postępowania cywilnego dotyczących postępowania wieczystoksięgowego. Od 1 lipca 2003 r. została wprowadzona zmiana w art. 696⁸ § 3 k.p.c. w zakresie rozpoznania wniosku, polegająca na tym, że sąd z urzędu bada zgodność danych zawartych we wniosku z danymi z innych rejestrów i ewidencji. Wpis uważany jest za dokonany z chwilą ujawnienia w centralnej bazie danych ksiąg wieczystych (dalej: CBDKW). Podpisem są dane w postaci elektronicznej, które służą identyfikacji sędziego lub referendarza. Od 1 lipca 2016 r. wprowadzono zmiany dotyczące momentu wpisu, czyli wpis uważa się za dokonany z chwilą zapisania danych w CBDKW. Ponadto od 15 stycznia 2015 r. wprowadzono tzw. elektroniczne postępowanie wieczystoksięgowe, znowelizowane art. 626² § 1 i 2, art. 626⁴, art. 626⁶ § 1¹, art. 627⁷ § 2 oraz art. 626¹ § 1¹ i 2² k.p.c. Obecnie notariusz, komornik sądowy i naczelnik urzędu skarbowego mają obowiązek składać wnioski o wpis do księgi wieczystej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego i opatrywać je kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Do wniosku należy też dołączyć dokumenty, jeżeli zostały wytworzone w postaci elektronicznej, a jeżeli mają postać papierową, to przesyła się je do sądu w terminie 3 dni od dnia złożenia wniosku.

Od 1 stycznia 2010 r. weszły w życie przepisy ustawy nowelizującej kodeks postępowania cywilnego z dnia 9 stycznia 2009 r.⁷ wprowadzające elektroniczne postępowanie upominawcze⁸. Było to pierwsze postępowanie odrębne rozpoznawcze, zawierające

⁵ Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1728 ze zm.).

⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 sierpnia 2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 695 ze zm.).

⁷ Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 26, poz. 156).

⁸ Ł. Goździaszek, *Elektroniczne postępowanie upominawcze [w:] Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016, s. 112; G. Bar [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 231 i nn.; S. Cieślak, *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 7, s. 120; J. Widło, *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Warszawa 2010, s. 48; J. Gołaczyński, *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.

przepisy wykorzystujące system teleinformatyczny do prowadzenia postępowania⁹. Oprócz regulacji ustawowej, zawartej w kodeksie postępowania cywilnego, Minister Sprawiedliwości wydał kilka rozporządzeń wykonawczych dotyczących ustalenia sądu rejonowego do rozpoznawania spraw w elektronicznym postępowaniu upominawczym – zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat w sprawach cywilnych, rozporządzenie dotyczące Regulaminu urzędowania sądów powszechnych, rozporządzenie w sprawie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, w sprawie doręczeń elektronicznych, w sprawie czynności sądu związanych z nadawaniem klauzuli wykonalności orzeczeniu wydanemu w elektronicznym postępowaniu upominawczym itd.¹⁰

Zmianą z dnia 10 maja 2013 r.¹¹ znowelizowano art. 505^{29a} k.p.c. (roszczenia wymagalne w okresie 3 lat przed dniem wniesienia pozwu)¹². Ponadto zmianą art. 505³² k.p.c. wprowadzono także obowiązek zamieszczenia w pozwie numeru PESEL lub NIP powoda i pozwanego, numeru KRS lub numeru z innego rejestru lub ewidencji¹³.

Z kolei zmianą z 15 stycznia 2015 r., która weszła w życie z dniem 1 lipca 2016 r., nawiązującą do modelu wprowadzonego ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1311), wprowadzono regulację mówiącą, że pisma niewniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego nie wywołują skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu (o skutkach należy pouczyć pozwanego przed wniesieniem pisma do sądu).

Z dniem 8 września 2016 r., czyli z chwilą wejścia w życie przywoływanej już wcześniej ustawy z dnia 10 lipca 2015 r.¹⁴, wprowadzono kolejne zmiany związane z przeniesieniem szeregu przepisów z rozdziału regulującego elektroniczne postępowanie upominawcze do przepisów ogólnych. I tak, zachowano wyjątek od zasady podpisywania pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego z art. 126 § 5 k.p.c. i w elektronicznym postępowaniu upominawczym nadal brak jest wymogu podpisania pozwu czy sprzeciwu podpisem, o którym mowa. Nadto uchylono art. 505³¹ k.p.c. z tego powodu, że jego treść przeniesiono do przepisu art. 165

⁹ A. Brenk, *Elektroniczne postępowanie upominawcze – kilka uwag na temat e-sądu*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2014, nr 3; S. Cieślak, *Elektroniczne postępowanie upominawcze...*, s. 358–369; *idem*, *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004; I. Gil, *Charakter prawny nakazów zapłaty [w:] Wokół problematyki orzeczeń*, red. Ł. Błaszczak, Toruń 2007, s. 31–46; Ł. Goździaszek, *Spółka jako strona w elektronicznym postępowaniu upominawczym*, „Prawo Spółek” 2010, nr 7–8, s. 72–80.

¹⁰ A. Brenk, *Elektroniczne postępowanie upominawcze...*; S. Cieślak, *Elektroniczne postępowanie upominawcze...*, s. 358–369.

¹¹ Ustawa z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. poz. 654).

¹² Szerzej na ten temat zob. G. Bar [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 236.

¹³ *Ibidem*, s. 245; P. Telenga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2015, s. 668.

¹⁴ J. Gołaczyński, *Informatyzacja postępowania cywilnego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 7.7.2019 r.* [w:] *E-sąd, e-finance, e-praca*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2020, s. 1–15; *idem*, A. Zalesińska, *Kierunki informatyzacji postępowania cywilnego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r.*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 7, s. 349–355.

§ 4 k.p.c. Ostatnia zmiana w elektronicznym postępowaniu upominawczym została wprowadzona ustawą nowelizującą kodeks postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r.¹⁵ i polegała na rezygnacji z kontynuacji postępowania po odmowie wydania nakazu lub po wniesieniu sprzeciwu¹⁶.

W zakresie wnoszenia pism procesowych w formie elektronicznej pierwszą regulacją w postępowaniu rozpoznawczym była ustawa z dnia 24 maja 2000 r. zmieniająca kodeks postępowania cywilnego¹⁷. Przepis art. 125 k.p.c. brzmiał: „Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach lub na elektronicznych nośnikach informatycznych”. Ciekawe jest to, że norma tego przepisu nigdy nie została wdrożona¹⁸.

Z kolei zmiany wprowadzone ustawą z dnia 4 września 2008 r.¹⁹ dotyczyły art. 125 § 2 k.p.c. – zmieniono wówczas pojęcie „elektroniczne nośniki informatyczne” na „elektroniczne nośniki danych”, co wynikało jedynie ze zmiany wprowadzonej w ustawie o informatyzacji podmiotów wykonujących zadania publiczne, oraz dodano możliwość wnoszenia pism procesowych „za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej” (pojęcie z ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną).

Ustawa nowelizująca kodeks postępowania cywilnego z dnia 9 stycznia 2009 r., wprowadzająca elektroniczne postępowanie upominawcze z dniem 1 stycznia 2010 r. zmieniła art. 125 § 2 i 4 k.p.c., który otrzymał następujące brzmienie: „pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach lub za pomocą systemu teleinformatycznego (drogą elektroniczną) lub na elektronicznych nośnikach danych”. Przy tej okazji zmieniono także art. 126 § 5 i 6 k.p.c. dotyczący podpisu, którym opatruje się pisma wnoszone za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, w ten sposób, że podpisem elektronicznym, którym miały być opatrywane pisma procesowe, miał być podpis, o którym mowa w art. 3 pkt 1 ustawy o podpisie elektronicznym²⁰.

Nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z dnia 16 lipca 2011 r.²¹ zmieniono art. 125 § 2¹ k.p.c. w ten sposób, że otrzymał on brzmienie: „pisma wnosi się za pomocą systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe (drogą

¹⁵ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469).

¹⁶ Ł. Goździaszek [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. *idem*, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 412 i nn.

¹⁷ Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 48, poz. 554).

¹⁸ J. Gołaczyński, *Elektroniczne czynności procesowe*, „e-Biuletyn CBKE” 2004, nr 4; M. Leśnia, B. Pabin, *Doręczanie, protokół i przesłuchanie elektroniczne w procesie cywilnym*, „e-Biuletyn CBKE” 2004, nr 3; A. Kościółek, *Elektroniczne czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, s. 175 i nn.; zob. także S. Kotecka [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 28 i nn.

¹⁹ Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustaw w celu ujednoczenia terminologii informatycznej (Dz. U. Nr 171, poz. 1056).

²⁰ Ustawa z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 262).

²¹ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381).

elektroniczną). Jeżeli przepis szczególny przewiduje, że pisma wnosi się wyłącznie drogą elektroniczną, pisma niewniesione tą drogą nie wywołują skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu” (zrezygnowano z wnoszenia pism na elektronicznych nośnikach danych).

Kolejną zmianę wprowadziła nowelizacja z dnia 15 stycznia 2015 r.²², która weszła w życie z dniem 1 lipca 2016 r. – zmieniono wówczas art. 125 § 2¹ i 3¹ k.p.c. oraz art. 126 § 2 i 6 k.p.c. w ten sposób, że w miejsce pojęcia „droga elektroniczna” wprowadzono sformułowanie „system teleinformatyczny” oraz zmieniono art. 126 § 5 k.p.c., który otrzymał brzmienie: „pisma opatruje się bezpiecznym podpisem elektronicznym lub podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP”.

Nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r., która weszła w życie z dniem 8 września 2016 r., ostatecznie wprowadzono regulację art. 125 k.p.c. w brzmieniu: „Jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, pisma w tej sprawie wnosi się wyłącznie za pośrednictwem tego systemu. Pisma niewniesione w ten sposób nie wywołują skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu. Sąd poucza o tych skutkach wnoszącego pismo”.

Pewną ewolucję przeszły także przepisy dotyczące dowodu przeprowadzonego za pomocą wideokonferencji. Ustawą nowelizującą kodeks postępowania cywilnego z dnia 5 grudnia 2008 r.²³, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2009 r., wprowadzono art. 235 § 2 k.p.c., którego przepis stanowił, że „Jeżeli charakter dowodu się temu nie sprzeciwia, sąd orzekający może postanowić, że jego przeprowadzenie nastąpi przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość. Sąd orzekający przeprowadza ten dowód w obecności sądu lub referendarza sądowego w tym sądzie” (wydano także rozporządzenie wykonawcze). Z kolei nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r., która weszła w życie z dniem 8 września 2016 r., wprowadzono zmianę w art. 235 § 2 k.p.c. poprzez wykreślenie słów: „przy udziale sędziego lub referendarza sądowego w tym sądzie”. Miało to istotne znaczenie, ponieważ udział sędziego w sądzie wezwanym czy referendarza sądowego powodował, iż pod względem organizacyjnym trudno było taki dowód przeprowadzić.

Ciekawą ewolucję można prześledzić również na przykładzie przepisów kodeksu postępowania cywilnego o doręczeniach elektronicznych. I tak, w przywoływanej już ustawie nowelizującej kodeks postępowania cywilnego z dnia 9 stycznia 2009 r. w zakresie doręczeń elektronicznych wprowadzono przepis art. 131¹, który regulował doręczenia elektroniczne. Chociaż w elektronicznym postępowaniu upominawczym (od 1 stycznia 2010 r.) i w postępowaniu rejestrowym (od 1 stycznia 2007 r.) obowiązywało już doręczenie pism sądowych na konto w systemie teleinformatycznym.

²² Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 218).

²³ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 234, poz. 1571).

Zmianą kodeksu postępowania cywilnego z dnia 15 stycznia 2015 r. dokonano modyfikacji art. 131¹ (nowelizacja weszła w życie z dniem 1 lipca 2016 r.). I tak, ówczesny przepis brzmiał: „Pismo doręcza się elektronicznie (za pośrednictwem systemu teleinformatycznego), gdy wnoszący wniosek pismo za pośrednictwem tego systemu. Datą doręczenia jest moment elektronicznego potwierdzenia odbioru, a w jego braku skutek doręczenia następuje po upływie 14 dni od dnia umieszczenia pisma w systemie” (w 2015 r. wydano także rozporządzenie w sprawie doręczeń elektronicznych²⁴). Kolejna zmiana została wprowadzona do art. 131¹ k.p.c. nowelizacją z dnia 10 lipca 2015 r., wprowadzając jednocześnie w trybie art. 132 k.p.c. możliwość dokonywania bezpośredniego doręczania pism procesowych pomiędzy pełnomocnikami profesjonalnymi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, a przepisem art. 142 k.p.c. możliwość potwierdzania odbioru pism sądowych w systemie teleinformatycznym operatora pocztowego. W tej ostatniej nowelizacji wprowadzono również art. 149¹ k.p.c., który przewiduje doręczenie pism procesowych w inny sposób niż według sposobów doręczeń przewidzianych w rozdziale 2 o terminie posiedzenia jawnego.

Pewna modyfikacja modelu doręczeń bezpośrednich omówionych wyżej została wprowadzona ustawą nowelizującą z dnia 4 lipca 2019 r., która weszła w życie z dniem 7 listopada 2019 r. – doręczanie bezpośrednie pism procesowych pomiędzy pełnomocnikami może być realizowane za pośrednictwem adresu poczty elektronicznej lub faksu (art. 132 § 1³ k.p.c.), o ile pełnomocnicy wnieśli o taki sposób doręczeń.

Wymóg protokolowania posiedzenia jawnego za pomocą urządzeń utrwalających dźwięk lub obraz i dźwięk został wprowadzony ustawą nowelizującą kodeks postępowania cywilnego z dnia 29 kwietnia 2010 r.²⁵, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2010 r. – zmiany dotyczyły art. 9, 157, 158, 238, 273 i 525 k.p.c. Należy przypomnieć, że protokół sporządza się, utrwalając przebieg posiedzenia pod kierunkiem przewodniczącego za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięk lub obraz i dźwięk, co stanowi zasadę. Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, gdy z przyczyn technicznych utrwalenie przebiegu posiedzenia za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięk lub obraz i dźwięk nie jest możliwe – wówczas protokół sporządzany jest wyłącznie pisemnie. Jednocześnie wraz z zapisem dźwięku lub obrazu i dźwięku sporządza się protokół skrócony obok nagrania, zawierający jedynie oznaczenie sądu, miejsca i daty posiedzenia, nazwiska sędziów, prokuratora, protokolantów, stron, interwenientów, przedstawicieli ustawowych i pełnomocników oraz oznaczenie sprawy i wzmianki co do jawności. Nadto w protokole powinno się wymienić orzeczenia sądu, zarządzenia i czynności stron. Przewidziano także możliwość dokonania transkrypcji określonej części protokołu, która mogła być przeprowadzana za zgodą prezesa sądu, na wniosek przewodniczącego. Pierwotna wersja przepisów nie dawała zatem możliwości transkrypcji na wniosek samego sędziego. W wyniku doświadczeń z praktyki stosowania e-protokołu

²⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 października 2015 r. w sprawie trybu i sposobu dokonywania doręczeń elektronicznych (Dz. U. poz. 1776).

²⁵ Ustawa z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 108, poz. 684).

dokonano zmiany kodeksu postępowania cywilnego nowelizacją ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r.²⁶, która weszła w życie z dniem 27 października 2014 r. – wprowadzono wówczas możliwość sporządzenia czynności stron wymagających podpisu na odrębnym dokumencie (np. ugoda sądowa), jak również rozszerzono zakres treści protokołu skróconego (pisemnej części protokołu) o wnioski i twierdzenia stron oraz streszczenie wyników postępowania dowodowego. Przewidziano też, że transkrypcję może zarządzić przewodniczący, a nie prezes sądu na wniosek przewodniczącego. Nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r. wprowadzono możliwość rejestracji przebiegu posiedzenia jawnego przez same strony na podstawie art. 162¹ k.p.c. Kolejna nowelizacja kodeksu z dnia 4 lipca 2019 r. (weszła w życie z dniem 7 listopada 2019 r.) wprowadziła pewne reguły odnoszące się do statusu transkrypcji uzasadnienia wygłoszonego ustnie.

Z powyższego wynika, że informatyzacja postępowania cywilnego dotyczyła początkowo jedynie pewnych aspektów postępowania rejestrowego, choć zasadniczo chodziło o utworzenie rejestru prowadzonego w systemie teleinformatycznym. Dopiero później stopniowo wprowadzano możliwość składania wniosków elektronicznie, a następnie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego to postępowanie. Rejestr prowadzony w systemie teleinformatycznym w przypadku Krajowego Rejestru Sądowego i Ksiąg Wieczystych umożliwił dostęp do informacji zawartych w tych rejestrach przez Internet.

Jedynym postępowaniem rozpoznawczym, w dużej części elektronicznym, jest nadal elektroniczne postępowanie upominawcze, które stanowi postępowanie odrębne. Przepisy ogólne dotyczące składania pism procesowych, doręczeń elektronicznych, elektronicznych czynności sądowych nie są stosowane z uwagi na brak systemu teleinformatycznego obsługującego to postępowanie.

2. Obecny model informatyzacji postępowania cywilnego

2.1. Uwagi ogólne

Regulacje dotyczące informatyzacji postępowania cywilnego zawarte są przede wszystkim w kodeksie postępowania cywilnego, w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych²⁷, w ustawie o doręczeniach elektronicznych (art. 131² k.p.c.), w ustawie o księgach wieczystych i hipotece, w ustawie o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, w ustawie o KRS, a także w kodeksie spółek handlowych²⁸. Unormowania

²⁶ Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. poz. 1296).

²⁷ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 2072; dalej: p.u.s.p.).

²⁸ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1467).

regulujące postępowanie cywilne, np. rejestrowe, wieczystoksięgowe znajdują się jednak w kodeksie postępowania cywilnego.

Obecny model informatyzacji postępowania cywilnego został zbudowany w oparciu o obszerną, przywoływaną już wcześniej nowelizację kodeksu postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r. Nowela ta weszła w życie z dniem 8 września 2016 r. i miała na celu wprowadzenie jednolitego modelu regulacji informatycznych w postępowaniu cywilnym (poza postępowaniami rejestrowymi). Model ten zakłada utworzenie przepisów ogólnych, umożliwiających wykorzystanie technik informatycznych w postępowaniu rozpoznawczym ogólnym oraz w jednym postępowaniu odrębnym, czyli elektronicznym postępowaniu upominawczym, a także w zakresie wybranych czynności w postępowaniu egzekucyjnym²⁹.

Można także wskazać, że niejako odrębnym torem prowadzona jest informatyzacja postępowania rejestrowego w zakresie wpisu do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego oraz w zakresie wniosków o wpis do ksiąg wieczystych składanych przez notariusza, komornika sądowego i dyrektora urzędu skarbowego, działającego jako organ egzekucyjny. Rozwiązania zawarte w przepisach o informatyzacji postępowania rejestrowego odbiegają od reguł ogólnych wytworzonych w podstawowym modelu normatywnym przyjętym w nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego z 2015 r.

2.2. Składanie pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego

Wprowadzono jednolitą koncepcję składania pism procesowych w postępowaniu cywilnym. Obecnie pisma te można wносить jedynie „za pośrednictwem systemu teleinformatycznego”, czyli nie za pośrednictwem elektronicznych nośników danych czy za pomocą środków komunikacji elektronicznej zdefiniowanych w ustawie o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Metoda składania pism elektronicznych w postępowaniu cywilnym odnosi się do postępowania rozpoznawczego ogólnego (art. 125 k.p.c.), postępowania odrębnego, jakim jest elektroniczne postępowanie upominawcze, oraz postępowań rejestrowych, czyli do postępowania wieczystoksięgowego, postępowania rejestrowego o wpis do KRS, a także do postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego oraz postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego. W szczególności podstawowym przepisem statuującym tę zasadę jest art. 125 § 2^{1a} k.p.c., który przewiduje obecnie (po nowelizacji z 2019 r.), że strona może dokonać wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, co jest dopuszczalne, jeżeli z przyczyn technicznych, leżących po stronie sądu, jest to możliwe. Wnoszenie pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego może zatem nastąpić, (1) gdy przepis szczególny stanowi, że wnoszenie pism procesowych

²⁹ Doręczenia dokonywane przez komornika na rzecz podmiotów administracji publicznej za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej, przeprowadzenie licytacji ruchomości i nieruchomości za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego te postępowania, nagrywanie czynności komornika poza siedzibą kancelarii, elektroniczne zajęcie rachunku bankowego.

następuje wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub (2) gdy strona dokonała wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem tego systemu.

I tak, tym szczególnym przepisem, który stanowi, że pisma procesowe są wnoszone wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, jest art. 505¹¹ § 1 k.p.c., na podstawie którego powód wnosi w elektronicznym postępowaniu upominawczym pozew wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, a pozwany, gdy dokona wyboru takiej drogi komunikacji z sądem. Wnioski o wpis w księdze wieczystej w elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym są składane przez notariusza, komornika sądowego i dyrektora urzędu skarbowego wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Podobnie rzecz ma się w postępowaniu rejestrowym przed sądem rejestrowym o wpis do KRS, ponieważ od 1 marca 2021 r., w przypadku gdy czynności w postępowaniu rejestrowym realizowane są za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, strona składa wnioski za pośrednictwem tego systemu, z wyłączeniem środków zaskarżenia rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy. Z tym, że w postępowaniu rejestrowym nie ma zastosowania przepis art. 125 § 2⁴ k.p.c., czyli nie można zrezygnować z drogi elektronicznej w kontakcie z sądem. Podobnie brak jest możliwości rezygnacji z elektronicznego kontaktu z sądem w elektronicznym postępowaniu upominawczym i postępowaniu wieczystoksięgowym dla wyżej wskazanych podmiotów.

Odnosnie do modelu podstawowego wnoszenie pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego jest dopuszczalne, gdy strona dokonała wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (art. 125 § 2^{1a} k.p.c.). Obecnie jednak przepis art. 125 § 1^{1a} k.p.c. przewiduje możliwość wyboru wnoszenia pism procesowych elektronicznie, gdy warunki techniczne leżące po stronie sądu na to pozwalają. Może się bowiem zdarzyć, że sądy będą stopniowo zaopatrywane w system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe.

W modelu podstawowym, czyli w sytuacji, gdy to strona decyduje o elektronicznym wnoszeniu pism procesowych, zastosowanie znajdzie reguła, że zarówno strona, jak i jej pełnomocnik może zrezygnować z wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (art. 125 § 2⁴ k.p.c.). Nadto pismo procesowe opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym lub osobistym (art. 126 § 5 k.p.c.). Na podstawie art. 126 § 6 k.p.c. Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z 2016 r. w sprawie trybu zakładania i udostępniania konta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe³⁰, z tym że od dnia 1 lipca

³⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 kwietnia 2016 r. w sprawie trybu zakładania i udostępniania konta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe (Dz. U. poz. 637). Zob. Ł. Goździaszek [w:] *Prawo nowych technologii*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, Warszawa 2021, s. 140; *idem*, *Zasada bezpośredniości i pisemności postępowania dowodowego w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 5 grudnia 2008 r.*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2010, nr 2, s. 28; A. Klich, *Możliwości wykorzystania protokołu elektronicznego i środków komunikacji na odległość na potrzeby postępowania dowodowego w sprawach cywilnych* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 89; *eadem* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 187; A. Zalesińska, *Wpływ informatyzacji na założenia konstrukcyjne procesu cywilnego*, Warszawa 2016, s. 232; B. Kaczmarek-Templin, *Zasady procesowe a informatyzacja postępowania* [w:] *Transformacje postępo-*

2021 r. delegacja do wydania tego rozporządzenia została przeniesiona do art. 53d p.u.s.p. Istotne znaczenie ma także przepis art. 128 § 2 k.p.c., który przewiduje sposób dołączania załączników do pisma wnoszonych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Załączniki składa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Poświadczenie za zgodność z oryginałem następuje poprzez złożenie dokumentów do systemu teleinformatycznego. Poświadczenie elektroniczne przez pełnomocnika zawodowego ma charakter dokumentu urzędowego (art. 129 § 3 k.p.c.).

Zgodnie z art. 125 § 2³ k.p.c., jeżeli z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu nie jest możliwe wniesienie pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w wymaganym terminie, stosuje się przepisy art. 168–172 k.p.c. Zastosowanie wprost znajdują zatem uregulowania dotyczące przywrócenia terminu. Należy jednak podkreślić, że powyższe dotyczy jedynie awarii leżącej po stronie sądu, a nie strony³¹.

---

wania cywilnego w postępowaniach wykonawczych, red. I. Gil, Sopot 2017, s. 287; M. Uliasz, *Zasada jawności sądowego postępowania egzekucyjnego w dobie informatyzacji*, Warszawa 2018, s. 510 i nn.; J. Gołączyński, D. Szostek, *Epidemia*, www.prawo.pl [dostęp: 31.03.2020]; J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, red. A. Jakubecki, wyd. 7, Warszawa 2017, s. 280.

³¹ W okresie epidemii wywołanej COVID-19 sądy dopuszczają w Polsce różne możliwości składania pism. W niektórych działają specjalnie zabezpieczone biura podawcze, w innych są wystawione odpowiednio przygotowane skrzynki, a w sytuacji, gdy nie ma możliwości osobistego złożenia pisma, pozostaje konieczność wizyty na poczcie celem nadania przesyłki poleconej za pośrednictwem wyznaczonego operatora. Istnieją sądy, które świadomie dopuszczają możliwość składania pism procesowych obarczonych wadami procesowymi za pośrednictwem różnych środków komunikacji elektronicznej, tj. ePUAP, poczty elektronicznej, faksu itp. Jednak nie było jednolitych regulacji w tej kwestii. Nie bez znaczenia są również obawy stron i ich pełnomocników przed ewentualną odmienną oceną dokonanych czynności procesowych przez sąd II instancji. Odpowiedzią na te problemy miała być tarcza antykrzysowa 3.0. Druk nr 344 dopuszczał elektroniczną komunikację z sądem. Zgodnie z art. 15szu13 ust. 1 projektu, który wpłynął do Sejmu, w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 sąd miał mieć możliwość dokonywania doręczeń za pośrednictwem platformy ePUAP – uczestnikowi postępowania sądowego, który wniósł pismo za pośrednictwem tej platformy i wyraził zgodę na doręczanie pism w ten sposób, za pośrednictwem portalu informacyjnego sądów powszechnych – uczestnikowi postępowania sądowego, który wyraził zgodę na doręczanie pism w ten sposób, lub na adres poczty elektronicznej – uczestnikowi postępowania sądowego, który wystąpił do sądu o doręczanie pism w ten sposób i wskazał w tym celu sądowi adres poczty elektronicznej. Adresat miał potwierdzać odebranie pisma, wnosząc potwierdzenie za pośrednictwem platformy ePUAP lub z adresu poczty elektronicznej wskazanego uprzednio sądowi w terminie 14 dni od dnia nadania pisma lub zamieszczenia go w portalu informacyjnym sądów powszechnych. Za dzień doręczenia pisma miał być uznany dzień wskazany w otrzymanym przez sąd potwierdzeniu. W braku potwierdzenia doręczenie pisma uznaje się za dokonane z upływem 14 dni od jego nadania lub zamieszczenia w portalu informacyjnym sądów powszechnych. Możliwość komunikacji zdalnej z sądem jest postulowana od lat przez praktyków i teoretyków prawa. Taki sposób komunikacji nie tylko przyspiesza i usprawnia przebieg postępowania, ale w dobie zagrożenia epidemiologicznego wyłącza konieczność osobistego kontaktu, zatem zapewnia najwyższy poziom bezpieczeństwa. Regulacje te zostały jednak z projektu usunięte ze stratą dla obywateli. Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji KRRP złożył do Senatu poprawkę dotyczącą e-doręczeń. Zakładała ona wprowadzenie możliwości fakultatywnej komunikacji stron i pełnomocników przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej z sądami. Jednak propozycje te nie znalazły się w ostatecznej wersji ustawy.

W przypadku wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego przewidziano pewne odrębności odnoszące się do uiszczenia opłat sądowych. A zatem, gdy przepis szczególny stanowi, że pismo wnosi się wyłącznie za pośrednictwem systemu, wnosi się je wraz z opłatą. Dotyczy to jedynie sytuacji, gdy przepis szczególny wymaga wnoszenia pism procesowych elektronicznie, czyli w elektronicznym postępowaniu upominawczym i elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym. W takim przypadku, co zasadniczo odnosi się do elektronicznego postępowania upominawczego, jeżeli jednocześnie zostanie wniesionych wiele pism podlegających opłacie, żadne z tych pism nie wywoła skutku prawnego, jeśli nie uiszczono opłaty od wszystkich pism. W przypadku wniesienia pism z naruszeniem tego obowiązku przewodniczący zawiadamia wnoszącego pismo, że pisma nie wywołały skutków. Nie dotyczy to stron zwolnionych od kosztów sądowych. W przypadku dokonania wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego opłatę wnosi się na zasadach ogólnych. Jeżeli pismo procesowe wnoszone jest przez pełnomocnika, to pełnomocnik składa odpis pełnomocnictwa poświadczonego elektronicznie (art. 126 § 3 k.p.c.). Sąd może weryfikować za pośrednictwem systemu teleinformatycznego status prokuratora, asesora prokuratorskiego, adwokata, aplikanta adwokackiego, radcy prawnego, aplikanta radcowskiego, prawnika zagranicznego, rzecznika patentowego, aplikanta rzecznikowskiego lub radcy Prokuraturii Generalnej RP, którzy dokonują czynności procesowych (art. 53b p.u.s.p.)³².

Obowiązku wykazania swojego umocowania dokumentem przy pierwszej czynności procesowej również nie stosuje się, gdy jest możliwe przez sąd stwierdzenie umocowania na podstawie wykazu lub innego rejestru, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną, a także gdy czynność procesowa jest dokonywana za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, kiedy przepis szczególny stanowi, że pismo można wnieść wyłącznie za pośrednictwem tego systemu. Wówczas przedstawiciel ustawy, organy oraz osoby wymienione w art. 67 k.p.c. mają obowiązek wskazać podstawę swojego umocowania. W przypadku zatem elektronicznego postępowania upominawczego wystarczy, aby przedstawiciel strony powołał się na swoje umocowanie, a pełnomocnik procesowy na pełnomocnictwo. Nie ma w tym postępowaniu obowiązku załączania do pisma procesowego dokumentu wykazującego umocowanie do działania w imieniu strony czy dokumentu pełnomocnictwa – wnoszenie pism procesowych następuje wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (powód) oraz gdy pozwany dokona wyboru wnoszenia pism tą drogą. Nie ma zatem zastosowania przepis art. 125 § 2⁴ k.p.c. mówiący o braku możliwości rezygnacji z wnoszenia pism tą drogą³³.

Pisma nie wymagają opatrzenia kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym lub osobistym (art. 505³¹ § 2 k.p.c.)³⁴.

³² Ł. Goździaszek [w:] *Prawo nowych technologii...*

³³ J. Gołaczyński [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*

³⁴ Ł. Goździaszek, *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Warszawa 2014; *idem* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...; Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy...*

W elektronicznym postępowaniu upominawczym nie stosuje się art. 126 § 3 k.p.c. – nie ma obowiązku dołączania pełnomocnictwa, nie stosuje się również art. 128 k.p.c. – nie dołącza się dowodów do pozwu i innych pism procesowych, np. sprzeciwu od nakazu zapłaty.

Ponadto pozew winien zawierać numer PESEL lub NIP, KRS, ewentualnie inny numer z ewidencji lub NIP pozwanego (art. 505¹² § 2 k.p.c.). Sąd może skazać na grzywnę powoda, przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika powoda za podanie w złej wierze lub skutek niezachowania należytej staranności nieprawidłowych danych z art. 505¹² § 2 i art. 126 § 2 pkt 1 k.p.c.

W elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym notariusz, komornik sądowy i naczelnik urzędu skarbowego składa wniosek o wpis wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego³⁵. Przy czym wniosek ten opatruje się wyłącznie kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Nie jest możliwe jego opatrzenie podpisem zaufanym czy osobistym. Natomiast w tym postępowaniu nie mają zastosowania przepisy art. 128 i 129 k.p.c., ponieważ dokumentów będących podstawą wpisu nie dołącza się do wniosku elektronicznie, a dosyła w formie pisemnej w terminie 3 dni od dnia złożenia wniosku. Mamy tu zatem istotne odejście od modelu podstawowego przewidzianego w art. 128 k.p.c. dla postępowania rozpoznawczego. W przypadku, gdy wniosek jest składany przez notariusza lub komornika, obowiązek poprawienia lub uzupełnienia wniosku spoczywa na stronie czynności notarialnej lub wierzycielu. Odstąpiono bowiem od tego, że notariusz jest pełnomocnikiem ustawowym strony, która dokonuje czynności notarialnej. Notariusz jedynie składa wniosek o wpis na podstawie aktu notarialnego, który sporządza, następnie przekazuje dokumenty będące podstawą wpisu do sądu i na tym jego rola się kończy³⁶.

Istotne jest to, że wniosek o wpis powinien być w dniu wpływu zarejestrowany w dzienniku ksiąg wieczystych i umieszczony automatycznie z chwilą złożenia wniosku (art. 626⁷ § 1–2 k.p.c.), co powoduje jego uwidocznienie. W odpowiednim dziale księgi wieczystej zamieszcza się wówczas wzmiankę o wniosku. Podstawą prawną są tutaj przepisy ujęte w art. 53–53c p.u.s.p.

Skoro składanie pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego spowoduje stopniowe tworzenie akt elektronicznych, to należy wskazać, że akta sprawy mogą być tworzone i przetwarzane z wykorzystaniem technik informatycznych. Zgodnie z przepisami art. 53 § 1a–1c p.u.s.p., które weszły w życie z dniem 1 grudnia 2020 r., system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe, w którym tworzy się i przetwarza akta sprawy, utrzymuje Minister Sprawiedliwości, który jest także administratorem tego systemu. Minister Sprawiedliwości, jako administrator systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, nie ma jednak poprzez sam ten fakt dostępu do akt postępowania. Pochodzący od sądu dokument uzyskany

³⁵ M. Kaczorowska [w:] *Informatyzacja ksiąg wieczystych i postępowania wieczystoksięgowego*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2020.

³⁶ *Informatyzacja ksiąg wieczystych...*

z tego systemu teleinformatycznego ma moc dokumentu wydanego przez sąd, o ile ma cechy umożliwiające jego weryfikację w tym systemie (art. 53a § 1 p.u.s.p.)³⁷.

2.3. Doręczenia elektroniczne

Obecny model doręczeń elektronicznych został oparty na art. 131¹ § 1 k.p.c. Według tego przepisu sąd dokonuje doręczeń elektronicznych, jeżeli adresat wniósł pismo za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub gdy dokonał wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem tego systemu. Adresat, który dokonał wymogu wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu, może zrezygnować z doręczeń przez ten system (art. 131¹ § 2¹ k.p.c.). Przy czym zasada ta nie ma zastosowania do sytuacji, gdy przepis szczególnie stanowi, że pismo procesowe może być wniesione wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, czyli np. w elektronicznym postępowaniu upominawczym, elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym i postępowaniu rejestrowym o wpis do rejestru przedsiębiorców KRS. W każdym przypadku doręczeń elektronicznych, tzn. gdy przepis szczególnie wymaga wnoszenia pism elektronicznie oraz gdy strona dokonała wyboru wnoszenia pism elektronicznie, nie stosuje się przepisu art. 134 k.p.c., czyli ograniczeń w doręczaniu pism w porze nocnej i w dni ustawowo wolne od pracy. Przyjmuje się bowiem, że to ograniczenie ma zastosowanie jedynie do doręczeń przez pocztę z uwagi na ochronę miru domowego.

Doręczenie następuje z chwilą wskazaną w elektronicznym potwierdzeniu odbioru lub po upływie 14 dni od dnia umieszczenia pisma podlegającego doręczeniu w systemie teleinformatycznym. Doręczenie następuje poprzez zalogowanie się w systemie teleinformatycznym, chyba że z przyczyn leżących po stronie tego systemu zapoznanie się z treścią pisma nie jest możliwe. Pisma i orzeczenia doręcza się w odpisach (art. 140 § 1 k.p.c.), ale w tym przypadku odpis pisma może być uzyskany z systemu teleinformatycznego, o ile ma cechy umożliwiające weryfikację istnienia i treści pisma lub orzeczenia w tym systemie.

Z dniem 1 października 2022 r. wejdzie w życie przepis art. 131² § 1–2 k.p.c. stanowiący, że jeżeli warunki techniczne i organizacyjne sądu to umożliwią, doręczeń dokonuje się na adres do doręczeń elektronicznych, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych³⁸, wpisany do bazy adresów elektronicznych, o której mowa w art. 25 u.d.e., a w przypadku braku takiego adresu – na adres do doręczeń elektronicznych powiązany z kwalifikowaną usługą rejestrowanego doręczenia elektronicznego, z którego adresat wniósł pismo. Na potrzeby sądowego postępowania cywilnego skutki ustawy o doręczeniach elektronicznych będą w porównaniu do procedur pozasądowych znacząco odroczone w czasie (o 8 lat), ponieważ zgodnie z art. 155 ust. 7 u.d.e. sądy będą obowiązane stosować przepisy ustawy w zakresie doręczania korespondencji z wykorzystaniem publicznej usługi rejestrowanego doręcze-

³⁷ Zob. też rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 września 2016 r. w sprawie sposobu i cech umożliwiających weryfikację istnienia i treści pisma w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe (Dz. U. poz. 1422).

³⁸ Ustawa z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz. U. poz. 2320; dalej: u.d.e.).

nia elektronicznego lub publicznej usługi hybrydowej dopiero od dnia 1 października 2029 r. Podkreślenia wymaga również fakt przyznania Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do określenia w drodze rozporządzenia jeszcze innych (wcześniejszych lub późniejszych) terminów obowiązywania doręczeń elektronicznych „w postępowaniach w sprawach z poszczególnych zakresów albo w poszczególnych sądach”. Upoważnienie zawarte w art. 155 ust. 8 u.d.e. pozwoli Ministrowi na swoistego rodzaju „ręczne sterowanie” momentem faktycznego wdrożenia e-doręczeń w toku postępowań sądowych, różnicując (przedmiotowo) konkretne typy postępowań lub (podmiotowo) poszczególne sądy ze względu na zróżnicowany poziom panujących w nich warunków technicznych i organizacyjnych oraz konieczność zapewnienia sprawnego toku postępowania.

W wyniku obowiązywania przepisów ustawy o doręczeniach elektronicznych wszystkie główne procedury (administracyjne oraz sądowe: cywilna, karna, sądowno-administracyjna) zaczną postrzegać doręczenia elektroniczne jako podstawowe narzędzie obiegu korespondencji. Oznacza to, że z punktu widzenia stron tych postępowań oraz ich pełnomocników zasadniczo końca dobiegnie era papierowych przesyłek poleconych. Dotychczasowy sposób tworzenia pism (w tym ich drukowania) oraz wysyłania (z wykorzystaniem usług operatora pocztowego) ulegnie zmianie na rzecz wprowadzenia aplikacji e-Doręczenia, pozwalającej na wysyłanie i odbieranie korespondencji elektronicznej, będącej odpowiednikiem rejestrowanej przesyłki pocztowej (przesyłki poleconej lub przesyłki za zwrotnym potwierdzeniem odbioru)³⁹.

Do korzystania z doręczeń elektronicznych potrzebne będzie posiadanie specjalnego adresu do doręczeń elektronicznych. Adres taki – zgodnie z art. 9 ust. 1 u.d.e. – obligatoryjnie będą musiały posiadać następujące grupy podmiotów:

1. wykonujący zawód adwokaci, radcowie prawni⁴⁰, doradcy podatkowi, doradcy restrykturyzacyjni, rzecznicy patentowi oraz notariusze;
2. wykonujący czynności służbowe radcowie Prokuraturii Generalnej RP;
3. przedsiębiorcy wpisani do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego;
4. przedsiębiorcy wpisani do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (dalej: CEIDG).

Podmioty wymienione w punktach 1–3 będą zobowiązane do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych od dnia 5 lipca 2022 r., natomiast podmioty wymienione w punkcie 4 – od dnia 1 października 2026 r.

³⁹ M. Dymitruk [w:] *Postępowanie cywilne w dobie pandemii COVID-19*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2021.

⁴⁰ W zakresie zmian, jakie przepisy ustawy o doręczeniach elektronicznych wprowadzą w praktyce wykonywania zawodu radcy prawnego, zob. M. Dymitruk, B. Frydel, M. Skrzywanek, *e-Doręczenia. Jakie zmiany dla radców prawnych przyniesie wejście w życie ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych?*, raport Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych, <https://kirp.pl/wp-content/uploads/2021/03/2021-03-19-raport-doreczenia-elektroniczne-2021-final.pdf> [dostęp: 10.10.2021].

Z powyższego wynika, że część stron postępowania cywilnego (przedsiębiorcy) oraz ich profesjonalni pełnomocnicy będą obligatoryjnie otrzymywać korespondencję sądową na swój adres do doręczeń elektronicznych wpisany do bazy adresów elektronicznych i powiązany z publiczną usługą rejestrowanego doręczenia elektronicznego albo kwalifikowaną usługą rejestrowanego doręczenia elektronicznego. Należy zadać więc pytanie, jak wprowadzana przepisami ustawy o doręczeniach elektronicznych komunikacja elektroniczna będzie wyglądać pomiędzy sądem a podmiotami, które nie są zobowiązane do posiadania specjalnego adresu do doręczeń elektronicznych, czyli zasadniczo osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej (stanowiącymi przecież ogromną część stron i uczestników postępowań cywilnych w Polsce)⁴¹.

Odrębne zasady doręczenia w postępowaniu rejestrowym przewiduje ustawa z 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych

⁴¹ Maria Dymitruk wskazuje, że: „Zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 2 pkt 1 u.d.e. adresem do doręczeń elektronicznych jest adres elektroniczny, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, podmiotu korzystającego z publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego lub publicznej usługi hybrydowej albo z kwalifikowanej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego, umożliwiający jednoznaczną identyfikację nadawcy lub adresata danych przesyłanych w ramach tych usług. Z powyższego wynika, że podmioty, chcące posiadać adres do doręczeń elektronicznych, będą mogły skorzystać z następujących rodzajów adresów: 1) adresu przeznaczonego do obsługi publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego (zwanego dalej dla uproszczenia »publicznym adresem do doręczeń elektronicznych« lub w skrócie »adresem publicznym«); 2) adresu przeznaczonego do obsługi kwalifikowanej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego (zwanego dalej dla uproszczenia »adresem do doręczeń elektronicznych od dostawcy kwalifikowanego« lub w skrócie »adresem kwalifikowanym«). W celu stworzenia adresu publicznego co do zasady niezbędne pozostaje zawniaskowanie o jego utworzenie do ministra właściwego do spraw informatyzacji. Aby utworzyć zaś adres kwalifikowany, konieczne będzie zwrócenie się do kwalifikowanego dostawcy usług zaufania. Podmioty publiczne (w tym sądy) obligatoryjnie posiadać będą adresy publiczne do doręczeń i nie będą mogły z nich zrezygnować, natomiast podmioty niepubliczne uprawnione będą do rezygnacji z publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego. Jeżeli jednak rezygnacja z adresu publicznego dotyczyć będzie podmiotów, które na podstawie art. 9 ust. 1 u.d.e. zobligowane będą do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych, rezygnacja ta będzie mogła nastąpić wyłącznie w przypadku, gdy dany podmiot posiadać będzie kwalifikowaną usługę rejestrowanego doręczenia elektronicznego wpisaną do bazy adresów elektronicznych. Przykładowo profesjonalni pełnomocnicy procesowi będą więc mogli wybrać, czy na potrzeby doręczeń elektronicznych będą woleli korzystać z adresu publicznego czy adresu od dostawcy kwalifikowanego. Nic nie stoi również na przeszkodzie, aby podmioty te posiadały zarówno adres publiczny, jak i adres kwalifikowany, aczkolwiek do bazy adresów elektronicznych wpisuje się zasadniczo tylko jeden adres do doręczeń elektronicznych dla jednego podmiotu. Artykuł 32 ust. 2 u.d.e. precyzuje zaś, że w przypadku osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej oraz adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego, doradcy restrukturyzacyjnego, notariusza, rzecznika patentowego, radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz komornika sądowego do bazy adresów elektronicznych wpisywać się będzie adres do doręczeń elektronicznych na potrzeby prowadzenia działalności gospodarczej, wykonywania zawodu albo wykonywania czynności służbowych, niezależnie od adresu do doręczeń elektronicznych tej osoby wpisanego do bazy adresów elektronicznych, niezwiązanego z prowadzeniem działalności gospodarczej, wykonywaniem zawodu albo wykonywaniem czynności służbowych. (...) Wszystkie adresy do doręczeń elektronicznych wpisane będą do bazy adresów elektronicznych (BAE), będącej rejestrem publicznym prowadzonym przez ministra właściwego do spraw informatyzacji”. Zob. M. Dymitruk [w:] *Postępowanie cywilne w dobie pandemii...*, s. 79.

ustaw⁴², która stała się podstawą do utworzenia Portalu Rejestrów Sądowych⁴³ i wprowadzenia związanych z tym zmian w postępowaniu rejestrowym oraz funkcjonowaniu Krajowego Rejestru Sądowego, obejmujących również obligatoryjność wymiany dokumentów online pomiędzy stroną postępowania rejestrowego a KRS. W postępowaniu rejestrowym przed sądem rejestrowym o wpis do KRS od 1 marca 2021 r., jeżeli czynności w postępowaniu rejestrowym realizowane są za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, strona składa wniosek za pośrednictwem tego systemu, z wyłączeniem środków zaskarżenia rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy. W tym postępowaniu nie ma zastosowania przepis art. 125 § 2⁴ k.p.c. – nie można zrezygnować z drogi elektronicznej w kontakcie z sądem. Doręczenia dokonywane są na podstawie art. 131¹ § 1 k.p.c. Nie stosuje się art. 131¹ § 2¹ k.p.c., nie ma jednak możliwości rezygnacji z doręczeń elektronicznych, podobnie jak w elektronicznym postępowaniu upominawczym i elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym.

Należy tu również wskazać na regulację epizodyczną, zastosowaną podczas pandemii COVID-19 i bazującą na działającym z powodzeniem w sądach powszechnych Portalu Informacyjnym (dalej: PI)⁴⁴. Istotne znaczenie mają tu regulacje wprowadzone do procedury cywilnej w 2015 r. przywoływaną już wcześniej ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁴⁵.

Ostatecznie przyjęto rozwiązanie zawarte w art. 15zsz⁹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 2095; dalej: ustawa o COVID-19):

„2. W okresie wskazanym w ust. 1, w braku możliwości wykorzystania systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, sąd doręcza adwokatowi, radcy prawnemu, rzecznikowi patentowemu lub Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej pisma sądowe poprzez umieszczenie ich treści w systemie teleinformatycznym służącym udostępnianiu tych pism (portal informacyjny). Nie dotyczy to pism, które podlegają doręczeniu wraz z odpisami pism procesowych stron lub innymi dokumentami nie pochodzącymi od sądu.

3. Datą doręczenia jest data zapoznania się przez odbiorcę z pismem umieszczonym w portalu informacyjnym. W przypadku braku zapoznania się pismo uznaje się za doręczone po upływie 14 dni od dnia umieszczenia pisma w portalu informacyjnym.

4. Doręczenie pisma za pośrednictwem portalu informacyjnego wywołuje skutki procesowe określone w Kodeksie postępowania cywilnego właściwe dla doręczenia pisma sądowego.

⁴² Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 398).

⁴³ <https://prs.ms.gov.pl/> [dostęp: 10.10.2021].

⁴⁴ Por. W. Łukowski, *Portal informacyjny czar*, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art8965701-wojciech-lukowski-portalu-informacyjnego-czar> [dostęp: 9.05.2020].

⁴⁵ Por. J. Gołaczyński, A. Zalesińska, *Kierunki informatyzacji postępowania cywilnego...*, s. 349 i nn.

5. Przewodniczący zarządza odstąpienie od doręczenia pisma za pośrednictwem portalu informacyjnego, jeżeli doręczenie jest niemożliwe ze względu na charakter pisma⁴⁶.

W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 października 2015 r. w sprawie trybu i sposobu dokonywania doręczeń elektronicznych, wydanego na podstawie art. 131 § 2 k.p.c. pojawia się definicja „odbioru pisma”. Pod tym pojęciem ustawodawca rozumie „pierwsze uwierzytelnienie użytkownika na koncie po umieszczeniu doręczanego pisma w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe, chyba że zapoznanie się z treścią pisma nie było możliwe z przyczyn związanych bezpośrednio z funkcjonowaniem tego systemu”. Z uwagi na treść art. 15zszs⁹ nie budzi wątpliwości, że „datą doręczenia” pism sądowych nie jest data zalogowania do systemu Portal Informacyjny, lecz data zapoznania się przez odbiorcę z pismem umieszczonym w PI, co może nastąpić jedynie poprzez otwarcie dokumentu lub jego pobranie (również przez system API, czyli Interfejs Programowania Aplikacji). Z uwagi na przywołaną definicję „odbioru pisma” znajdzie tu zastosowanie druga część zdania: „chyba że zapoznanie się z treścią pisma nie było możliwe z przyczyn związanych bezpośrednio z funkcjonowaniem tego systemu”, ponieważ Portal Informacyjny, w przeciwieństwie do systemu Elektronicznego Postępowania Upominawczego (dalej: EPU)⁴⁷, wymaga odszukania właściwego dokumentu w systemie, zatem zapoznanie się z pismem po zalogowaniu się nie jest możliwe z przyczyn związanych bezpośrednio z funkcjonowaniem systemu PI. Jest to zresztą cecha Portalu Informacyjnego, która umożliwiała jego wykorzystanie do doręczeń, ponieważ pełnomocnik nie potwierdza odczytania np. 100 pism na swoim koncie samym zalogowaniem, a dopiero odczytaniem każdego pisma z osobna. Ponadto moduł do doręczeń po odczytaniu pisma generuje indywidualne elektroniczne potwierdzenie odbioru korespondencji – EPOK. Wydaje się jednak, że chcąc uniknąć jakichkolwiek dalszych wątpliwości, należałoby zmienić definicję „odbioru pisma” tak, aby odpowiadała ona rozwiązaniom przyjętym w Portalu Informacyjnym z uwzględnieniem rozwiązań szczególnych funkcjonujących w innych systemach teleinformatycznych⁴⁸.

2.4. Posiedzenie jawne na odległość

Możliwość przeprowadzenia rozprawy lub posiedzenia jawnego regulował przepis art. 151 § 2 k.p.c., według którego przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia jawnego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość. W takim przypadku uczestnicy postępowania mogą brać udział w posiedzeniu sądowym, gdy przebywają w budynku innego sądu, i dokonywać

⁴⁶ Nowelizacją z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1090) w ustawie o COVID-19 dodano art. 15zszs⁹, wprowadzając obligatoryjność doręczeń cywilnych z wykorzystaniem Portalu Informacyjnego dla profesjonalnych pełnomocników procesowych.

⁴⁷ Przywołana definicja „odbioru pisma” była pisana z myślą o systemie EPU.

⁴⁸ G. Karaś, A. Zalesińska [w:] *Postępowanie cywilne w dobie pandemii...*, s. 76.

tam czynności procesowych, a przebieg czynności procesowych transmituje się z sali sądowej sądu prowadzącego postępowanie do miejsca pobytu uczestników postępowania oraz z miejsca pobytu uczestników postępowania do sali sądowej sądu prowadzącego postępowanie. Przepis ten stanowi odstępstwo od dotychczasowej zasady, że posiedzenia sądowe odbywają się w budynku sądowym. Poza budynkiem sądowym posiedzenia odbywają się wtedy, gdy czynności sądowe muszą być wykonywane w innym miejscu albo gdy odbycie posiedzenia ułatwia przeprowadzenie sprawy lub przyczynia się do zaoszczędzenia kosztów postępowania. Obecne przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują możliwość dokonania pewnych czynności sądowych poza budynkiem sądu, np. gdy zachodzi konieczność przesłuchania osoby dotkniętej chorobą lub kalectwem, wówczas do przesłuchania dochodzi w miejscu, gdzie te osoby przebywają (art. 263 k.p.c.), oraz gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia oględzin przedmiotu, który nie może być dostarczony do siedziby sądu. Przepis art. 151 § 2 k.p.c. wprowadza możliwość przeprowadzenia, na zarządzenie przewodniczącego, posiedzenia jawnego na odległość za pomocą wideokonferencji. Nie ma tutaj wątpliwości, że przepis ten nawiązuje do art. 235 § 2 k.p.c., który umożliwiał przeprowadzenie dowodu na odległość i został wprowadzony do kodeksu postępowania cywilnego w celu dostosowania prawa polskiego do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 861/2007 z dnia 11 lipca 2007 r. ustanawiającego europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (Dz. Urz. UE L 199 z 31.07.2007, s. 1)⁴⁹. W sytuacji przeprowadzenia posiedzenia jawnego na odległość uczestnicy postępowania mogą brać udział w tym posiedzeniu, jeżeli przebywają w budynku innego sądu i mogą tam dokonywać czynności procesowych ze skutkiem procesowym. Przepis art. 151 § 2 k.p.c. został wprowadzony przywoływaną już wcześniej nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r. i wszedł w życie z dniem 8 września 2016 r. Od wejścia w życie powyższej noweli w żadnym sądzie w Polsce nie przeprowadzono jednak posiedzenia jawnego na odległość, mimo że stosowano z powodzeniem przepis art. 235 § 2 k.p.c., przeprowadzając dowody na odległość. Przeszkodą we wprowadzeniu do praktyki sądownictwa cywilnego posiedzenia jawnego odmiejscowionego były względy natury organizacyjnej. Stosowanie bowiem tego przepisu wymagałoby „użyczenia” sali rozpraw dla stron i ich pełnomocników w budynku sądu w ich miejscu zamieszkania, aby mogli się połączyć z sądem prowadzącym postępowanie w sprawie, który ma swoją siedzibę w innym mieście.

Przepis art. 151 § 2 k.p.c. nie został uchylony, natomiast przepis art. 15zszs¹ ustawy o COVID-19 w brzmieniu ustalonym w ustawie z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie

⁴⁹ A. Budniak-Rogała, *Przesłuchanie na odległość w Polsce*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2017, nr 1, s. 9–10; eadem, *Przeprowadzenie dowodu za pomocą środków porozumiewania się na odległość na zasadzie art. 235 § 2 KPC a realizacja zasady bezpośredniości – uwagi w kontekście nowelizacji KPC z 10.7.2015 r. – część 2*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2017, nr 2, s. 20 i nn.; A. Klich [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 187 i nn.; Ł. Łuczak-Noworolnik, A. Żebrowska, *Przeprowadzenie rozprawy i postępowania dowodowego drogą elektroniczną – założenia, cele, przyjęte rozwiązania*, „Polski Proces Cywilny” 2018, nr 3, s. 59 i nn.; A. Kościółek, *Informatyzacja czynności dowodowych w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2010, nr 82, s. 253 i nn.

ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w art. 4 zmienił istotnie ustawę z dnia 2 marca 2020 r. Obecnie zatem nadal zachodzi możliwość przeprowadzenia posiedzenia jawnego na odległość w oparciu o przepis art. 151 § 2 k.p.c. i powstaje pytanie, czy po zakończeniu obowiązywania epizodycznej ustawy i zawartego w niej art. 15zszs¹ przepis art. 151 § 2 k.p.c. nie powinien zostać zmieniony, aby możliwe było uczestnictwo stron i pełnomocników w posiedzeniu jawnym na odległość, ale z innego miejsca niż siedziba sądu. Rozwiązanie przewidujące bowiem rozprawę zdalną (odmiejscowioną) przewidziane w art. 15zszs¹ ustawy o COVID-19 okazało się bardzo praktyczne. Powrót do dotychczasowego art. 151 § 2 k.p.c. spowodowałyby wstrzymanie lub znaczne ograniczenie rozpraw zdalnych.

Przepis art. 15zszs¹ ustawy o COVID-19 stanowi obecnie, że w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub epidemii z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich w sprawach rozpoznawanych według przepisów kodeksu postępowania cywilnego rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, z tym że osoby w nich uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu. Poprzednia wersja tego przepisu przewidywała odbycie rozprawy lub posiedzenia jawnego na odległość, ale osoby w nich uczestniczące nie musiały przebywać w budynku sądu, chyba że przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego bez użycia powyższych urządzeń nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących. Jednak obecnie przepis ten stanowi, że przeprowadzenie posiedzenia jawnego w drodze wideokonferencji jest zasadą i powinno być stosowane, z pominięciem przepisu art. 151 § 2 k.p.c., w okresie po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii z powodu COVID-19 i rok po ich ogłoszeniu. Za takim ujęciem rozprawy zdalnej przemawia także art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 2 ustawy o COVID-19, który stanowi, że od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego można odstąpić tylko w przypadku, gdy rozpoznanie sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym jest konieczne, a ich przeprowadzenie w budynku sądu nie wywoła zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących; odstąpienie wymaga jednak zgody prezesa. Nie ma zatem wątpliwości, że przepis ten jednoznacznie wskazuje, iż rozprawa czy posiedzenie jawne przeprowadzone zdalnie stanowi obecnie zasadę, od której można odstąpić wyjątkowo, i to dodatkowo za zgodą prezesa sądu. Zasadę tę podkreśla także uprawnienie przewodniczącego, który może skierować sprawę na posiedzenie niejawne w celu rozpoznania sprawy, o ile nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego (np. ze względów technicznych), a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne. Decyzje w tym zakresie, czyli o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne, podejmuje przewodniczący. W tym przypadku ustawodawca nie przewiduje nawet zgody prezesa sądu na odstąpienie od rozprawy zdalnej. Decyzję podejmuje przewodniczący, z tym że jasno musi z niej wynikać, iż nie było możliwości odbycia rozprawy zdalnej np. z powodów technicznych leżących po stronie sądu. W sytuacji bowiem, gdyby strona nie miała możliwości technicznych udziału w sprawie, to z art. 15zszs¹ ust. 2 ustawy o COVID-19 wynika obowiązek sądu zapewnienia

stronie lub osobie wezwanej możliwości udziału w posiedzeniu zdalnym w budynku sądu. Dotyczy to sytuacji, gdy strona lub osoba wezwana wykaże we wniosku, że nie posiada urządzeń technicznych umożliwiających udział w posiedzeniu zdalnym poza budynkiem sądu. W celu zapewnienia sobie udziału w rozprawie zdalnej w budynku sądu strona lub osoba wezwana na posiedzenie jawne powinna złożyć wniosek w terminie 5 dni od dnia wezwania. A zatem jedynie względy techniczne leżące po stronie sądu mogą aktualizować przesłankę z art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o COVID-19, a nie przeszkody techniczne zależne od stron postępowania lub innych osób wezwanych na posiedzenie. Ta okoliczność podkreśla jednoznacznie, że rozprawa zdalna jest obecnie sposobem procedowania o zasadniczym charakterze, od którego odstępstwa są ograniczone (zarówno odstępstwo przez przeprowadzenie rozprawy stacjonarnej, jak i przez skierowanie sprawy na posiedzenie niejawne). Nie jest tutaj także wymagana, jak poprzednio wobec rezygnacji z posiedzenia zdalnego, zgoda prezesa sądu. Jednak takie rozwiązanie może być uznane za sprzeczne z zasadą jawności postępowania cywilnego oraz z zasadą publicznego rozpoznawania spraw. Uniemożliwia bowiem udział w posiedzeniu niejawnym stronom i ich pełnomocnikom, które mogą jedynie złożyć oświadczenia na piśmie, ale nie mają już możliwości do zwykłej interakcji w toku rozprawy. Istotne jest, że jawność rozprawy sądowej przejawia się też w prawie udziału w niej w charakterze publiczności. Publiczność na posiedzeniach sądowych toczących się bez wyłączenia jawności bądź nieodbywających się przy drzwiach zamkniętych ma prawo przysłuchiwać się rozprawie, co stanowi także realizację zasady kontroli społecznej nad wymiarem sprawiedliwości. Odbycie się rozprawy na posiedzeniu niejawnym jest jednak dopuszczalne jedynie wówczas, gdy nie jest możliwe odbycie się wideokonferencji oraz rozprawy w formie tradycyjnej – posiedzenia jawnego, jeśli nie ma zagrożenia dla zdrowia osób w nim uczestniczących. To podkreśla, że obecnie zasadą jest odbywanie rozpraw i posiedzeń jawnych w drodze wideokonferencji, w sposób określony w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 1 ustawy o COVID-19. Przepis ten przewiduje nawet, że ograniczenie jednoczesnej obecności w miejscu i czasie na rozprawie lub posiedzeniu jawnym dotyka także składu sędziowskiego. We wcześniejszej wersji tego przepisu (art. 15zsz¹ pkt 3) to prezes sądu mógł zarządzić, że członkowie składu, z wyjątkiem przewodniczącego i referenta sprawy, mogą brać udział w posiedzeniu za pomocą środków komunikacji elektronicznej, z wyjątkiem posiedzenia, na którym dochodzi do zamknięcia rozprawy. W przypadku składu wieloosobowego, na podstawie zarządzenia prezesa sądu wydanego na podstawie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy o COVID-19, jedynie przewodniczący i referent będą uczestniczyli w rozprawie lub posiedzeniu jawnym, a pozostali członkowie składu za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej. Przy czym samo pojęcie „środki komunikacji elektronicznej” zostało zdefiniowane w ustawie z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r., poz. 344). Artykuł 2 pkt 5 tej ustawy definiuje te środki w ten sposób, że są to: „rozwiązania techniczne, w tym urządzenia teleinformatyczne i współpracujące z nimi narzędzia programowe, umożliwiające indywidualne porozumiewanie się na odległość przy wykorzystaniu transmisji danych między

systemami teleinformatycznymi, a w szczególności pocztę elektroniczną⁵⁰. Nie zachodziła zatem konieczność komunikowania się członków składu orzekającego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego przekaz obrazu i dźwięku na odległość, a jedynie wystarczający był zwykły komunikator internetowy, jak Messenger, WhatsApp, poczta elektroniczna itd. Wprowadzone wówczas rozwiązanie miało na celu zachowanie bezpieczeństwa składu sędziowskiego przez uniknięcie udziału w wielogodzinnej rozprawie czy posiedzeniu jawnym w małej sali rozpraw w wieloosobowym składzie. W sprawach cywilnych skład sędziowski zwykle jest jednoosobowy, nawet w sprawach odwoławczych, czyli w przypadkach, gdy przewodniczący był jednocześnie referentem, wówczas rozpoznanie sprawy odbywało się jednoosobowo. Przewodniczący i referent mogli procedować na rozprawie lub posiedzeniu jawnym, podczas gdy strony i ich pełnomocnicy uczestniczyli w nich w drodze wideokonferencji albo gdy sąd ocenił, że nie ma zagrożenia dla zdrowia osób uczestniczących w rozprawie – w sposób tradycyjny.

Obecnie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 1 ustawy o COVID-19 przewiduje, że wszyscy uczestnicy rozprawy lub posiedzenia zdalnego mogą w nich uczestniczyć, będąc poza siedzibą sądu, w tym również skład sędziowski. Rozprawa zdalna może się zatem stać „zdalną” dla wszystkich jej uczestników, także sędziów. Nie ma jednak żadnych informacji w omawianej nowelizacji, jak sędziowie mają uczestniczyć w posiedzeniu zdalnym, w jaki sposób mają wyrokować, jak przeprowadzić naradę, jaki będzie ich dostęp do akt sprawy. Odpowiedzi na to pytanie można szukać częściowo w art. 324 § 4 k.p.c., który stanowi, że w postępowaniu wszczętym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego wyrok może być utrwalony w systemie teleinformatycznym i opatrzony kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Można rozważyć, w kontekście brzmienia przepisu art. 125 § 2^{1a} k.p.c. wprowadzonego nowelizacją z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, że Portal Informatyczny stanowi obecnie system teleinformatyczny realizujący funkcję doręczeń elektronicznych pism sądowych pełnomocnikom zawodowym. Jednak możliwość wydania wyroku w formie elektronicznej jest zarezerwowana tylko dla spraw, w których strona zainicjowała postępowanie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (dokonała wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem tego systemu). Obecnie bowiem nadal nie został uruchomiony i udostępniony do użytku stronom system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe także w zakresie wnoszenia pism procesowych w rozumieniu art. 125 § 2^{1a} k.p.c. I chociaż sędziowie ze składu orzekającego mogą uczestniczyć w rozprawie w innej lokalizacji niż budynek sądu, to jednak wyrok powinien być sporządzony nadal pisemnie, zgodnie z art. 324 § 1 i nn. k.p.c. Zatem po zakończeniu rozprawy zdalnej czy posiedzenia jawnego w formie zdalnej sędziowie powinni podpisać wyrok i go ogłosić, z wyjątkiem przewidzianym w art. 326 § 4 k.p.c.

⁵⁰ J. Gołaczyński [w:] *Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Komentarz*, red. *idem*, Warszawa 2009, s. 44 i nn.; D. Kot, *Dyrektywa Unii Europejskiej o handlu elektronicznym i jej implikacje dla prawa cywilnego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, z. 1, s. 47 i nn.; X. Konarski, *Komentarz do ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną*, Warszawa 2004, s. 69 i nn.

Kolejnym problemem w sytuacji, gdy sędziowie zdecydują się uczestniczyć w rozprawie zdalnie, jest brak dostępu do akt sprawy. Co do zasady akta znajdują się w budynku sądu, ale za zgodą prezesa sądu mogą być wydane np. sędziemu w celu przygotowania się do sprawy. Zachodzi więc możliwość, aby sędzia rozpoznający sprawę na rozprawie zdalnej posiadał akta, jednak w przypadku składów wieloosobowych takie rozwiązanie nie będzie mogło być zastosowane. Jak widać, brak systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe powoduje obecnie brak akt elektronicznych sprawy, do których dostęp zdalny mogą mieć wszyscy uczestnicy postępowania czy sędziowie ze składu orzekającego, strony i ich pełnomocnicy (możliwość tworzenia akt elektronicznych sprawy przewiduje już obecnie art. 53 § 1a–1c p.u.s.p.). Według art. 53 § 4 p.u.s.p. system teleinformatyczny obsługujący postępowanie sądowe, w którym tworzy się i przetwarza akta sprawy, utrzymuje Minister Sprawiedliwości, który jest także administratorem tego systemu. Należy też przypomnieć, że pochodzący od sądu dokument uzyskany z systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe ma moc dokumentu wydanego przez sąd, o ile ma cechy umożliwiające jego weryfikację w tym systemie (art. 53a § 1 p.u.s.p.)⁵¹. Istotnym zagadnieniem jest także strój urzędowy sędziów i pełnomocników profesjonalnych. Wydaje się, że akurat w tym zakresie może znaleźć zastosowanie art. 84 p.u.s.p., według którego sędzia czy adwokat, radca prawny, prokurator, radca Prokuraturii Generalnej RP, jeżeli uczestniczą w czynnościach sądowych poza budynkiem sądu, nie muszą nosić stroju urzędowego. Chodzi o takie czynności, jak oględziny, przesłuchanie małoletniego w niebieskim pokoju itd., ale wydaje się, że przepis ten może mieć zastosowanie także do rozpraw i posiedzeń jawnych prowadzonych zdalnie.

2.5. Przeprowadzenie dowodu w postaci dokumentu elektronicznego

Przepis art. 243¹ k.p.c.⁵² przewiduje, że przepisy dotyczące dowodu z dokumentu stosuje się do dokumentów zawierających tekst i umożliwiających ustalenie ich wystawców. Dotyczy to zatem także tzw. dowodów elektronicznych, sporządzonych zarówno w formie elektronicznej (art. 78¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.; dalej: k.c.)⁵³, jak i dokumentowej (art. 77²

⁵¹ Szerzej na ten temat zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 września 2016 r. w sprawie sposobu i cech umożliwiających weryfikację istnienia i treści pisma w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe (Dz. U. poz. 1422).

⁵² J. Gołaczyński, *Dokument i dowód z dokumentu elektronicznego po nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego z 10.7.2015 r.* [w:] *Ars in vita, ars in iure: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 196 i nn.; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód z dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2014, s. 25. Zob. także Ł. Goździszek [w:] *Prawo nowych technologii...*, s. 149; wyrok SA w Białymstoku z dnia 25 czerwca 2015 r., III AUa 1595/14, LEX nr 1781866; wyrok SA w Łodzi z dnia 23 października 2014 r., I ACa 690/14, Legalis; K. Knopek, *Dokument w procesie cywilnym*, Poznań 1993, s. 33; M. Skibińska [w:] *System postępowania cywilnego. Dowody w postępowaniu cywilnym*, t. 2, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 710 i nn.

⁵³ Z. Radwański [w:] *System prawa prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne. Część ogólna*, red. *idem*, Warszawa 2008, s. 166; D. Szostek [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 91; *idem*, *Czynność prawna*

k.c.), co wynika z szerokiej definicji dokumentu w art. 77³ k.c.⁵⁴ (nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jego treścią). Przeprowadzenie dowodu z innych dokumentów, w szczególności zawierających zapis dźwięku lub obrazu i dźwięku wymaga zastosowania przepisów o dowodzie z dokumentu i oględzin (art. 308 k.p.c.)⁵⁵.

2.6. Elektroniczny protokół z posiedzenia jawnego

Protokół posiedzenia jawnego jest zasadniczo dwuczęściowy (dwupostaciowy). Pierwszą częścią jest nagranie (audio-wideo lub tylko dźwiękowe), zaś druga część ma postać pisemną. Potoczne pojęcie e-protokołu można odnosić tylko do tej pierwszej części, ale też nazywać nim dwuczłonowy protokół (wtedy pojęcie e-protokołu oznacza inny protokół niż tradycyjny, czyli wyłącznie pisemny). W każdym przypadku protokół sporządza protokolant pod kierunkiem przewodniczącego⁵⁶.

Obecnie nie zawsze sporządzana jest część nagraniowa. Zgodnie z art. 157 § 2 k.p.c., jeżeli ze względów technicznych utrwalenie przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk nie jest możliwe, protokół jest sporządzany wyłącznie pisemnie. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być awaria lub brak infrastruktury w danym sądzie (nagrywanie odbywa się za pomocą odpowiednich urządzeń i oprogramowania, zatem jeśli nie zostały one dostarczone do sądu, nie można sporządzić części nagraniowej).

Jeżeli przebiegu posiedzenia nie utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, protokół sporządzony pisemnie zawiera więcej elementów – oprócz danych i okoliczności określonych w art. 158 § 1 k.p.c. również wnioski

---

a środki komunikacji elektronicznej, Kraków 2004, s. 215; *idem*, *Nowe ujęcie dokumentu w polskim prawie prywatnym ze szczególnym uwzględnieniem dokumentu w postaci elektronicznej*, Warszawa 2012; M. Świerczyński, *Podpis elektroniczny w praktyce handlowej*, „Monitor Prawniczy” 2002, nr 24, s. 9; P. Podrecki [w:] *Prawo Internetu*, red. *idem*, Warszawa 2004, s. 92 – autorzy Ci opowiadali się za wyodrębnieniem formy elektronicznej czynności prawnych. Natomiast Wojciech J. Kocot był przeciwny wyodrębnianiu tej formy. Jego zdaniem potrzebne jest jedynie określenie ustawowe skutku dokumentu elektronicznego równoważnego formie pisemnej czynności prawnych – W.J. Kocot, *Elektroniczna forma czynności oświadczenia woli*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 3, s. 3; *idem*, *Wpływ Internetu na prawo umów*, Warszawa 2004, s. 318. Tak też np. A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, s. 328.

⁵⁴ D. Szostek [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 69 i nn.

⁵⁵ J. Widło, *Charakter prawny digitalizacji dokumentów w postępowaniu cywilnym* [w:] *Informatyzacja postępowania sądowego i administracji publicznej*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2010, s. 157–168.

⁵⁶ A. Zalesińska [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 162 i nn.; J. Gołaczyński, S. Kotecka, A. Zalesińska, *Protokół w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w sprawach cywilnych*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 19, s. 1045 i nn.; A. Zalesińska, *Sporządzanie protokołu sądowego przy wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych w prawie polskim i wybranych państwach europejskich*, „Rejent” 2010, nr 9, s. 1–13; A. Klich, *Zastosowanie protokołu elektronicznego w sprawach cywilnych w wybranych krajach Unii Europejskiej* [w:] *Elektroniczny protokół szansą na transparentny i szybki proces*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2016, s. 235–276; *eadem*, *Wpływ informatyzacji na założenia konstrukcyjne procesu cywilnego*, Warszawa 2016, s. 204 i nn.; G. Karaś, *Protokół elektroniczny – osiągnięte rezultaty i postulaty de lege ferenda* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 71–84.

oraz twierdzenia stron, udzielone pouczenia, a także wyniki postępowania dowodowego oraz inne okoliczności istotne dla przebiegu posiedzenia; zamiast wniosków i twierdzeń można w protokole powołać się na pisma przygotowawcze. Część z tych elementów, na podstawie art. 158 § 1¹ k.p.c., może, ale nie musi, zawierać pisemny protokół nawet w przypadku sporządzenia części nagraniowej.

Protokół sporządzony pisemnie podpisują przewodniczący i protokolant. Istnieje także możliwość zlecenia transkrypcji nagrania. Na podstawie art. 158 § 4 k.p.c., jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie, przewodniczący może zarządzić sporządzenie transkrypcji odpowiedniej części protokołu sporządzonego za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk.

Jeżeli dochodzi do sprzeczności pomiędzy transkrypcją a samym zapisem dźwięku lub obrazu i dźwięku, to na podstawie art. 160 k.p.c. istnieje możliwość sprostowania transkrypcji. Nie ma jednak możliwości sprostowania samego zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku.

Zgodnie z art. 9 k.p.c. strony i uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt. Treść protokołów i pism może być także udostępniana w postaci elektronicznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe albo innego systemu teleinformatycznego służącego udostępnianiu tych protokołów lub pism. Strony i uczestnicy postępowania mają prawo do otrzymania z akt sprawy zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku, chyba że protokół został sporządzony wyłącznie pisemnie. Przewodniczący wydaje z akt sprawy zapis dźwięku, jeżeli wydaniu zapisu obrazu i dźwięku sprzeciwia się ważny interes publiczny lub prywatny.

Jeżeli posiedzenie odbyło się przy drzwiach zamkniętych, strony i uczestnicy postępowania mają prawo do otrzymania z akt sprawy jedynie zapisu dźwięku.

Mając na względzie potrzebę ochrony prywatności, możliwość sporządzania zapisów przebiegu posiedzenia sądowego przez strony pierwotnie nie była przewidziana. Obecnie jednak zgodnie z art. 9¹ § 1 k.p.c. nie jest wymagane zezwolenie sądu na utrwalanie przez strony lub uczestników postępowania przebiegu posiedzeń i innych czynności sądowych, przy których są obecni, za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. Przewidziano jednak pewne ograniczenia – nagrywać można jedynie dźwięk; dotyczy to posiedzeń i innych czynności sądowych, przy których nagrywający są obecni.

Strony i uczestnicy postępowania mają obowiązek uprzedzić sąd o zamiarze utrwalenia przebiegu posiedzenia lub innej czynności sądowej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. Jednak na podstawie art. 9¹ § 1–2 k.p.c. sąd zakazuje stronie lub uczestnikowi postępowania utrwalenia przebiegu posiedzenia lub innej czynności sądowej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk, jeżeli posiedzenie lub jego część odbywa się przy drzwiach zamkniętych lub sprzeciwia się temu względem na prawidłowość postępowania⁵⁷.

⁵⁷ Ł. Goździaszek [w:] *Prawo nowych technologii...*, s. 137 i nn.

2.7. E-orzeczenia

Przepis art. 324 § 4 k.p.c. stanowi, że „w postępowaniu wszczętym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (czyli w przypadku, gdy przepis szczególny tak stanowi, lub strona dokona wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu, wyrok może być utrwalony w systemie teleinformatycznym i opatrzony kwalifikowanym podpisem elektronicznym”⁵⁸. Ta reguła będzie miała zastosowanie do nakazów zapłaty (art. 353² k.p.c.), postanowień (art. 361 k.p.c.), zarządzeń przewodniczącego (art. 362 k.p.c.) oraz postanowień referendarza (art. 362¹ k.p.c.). Ustawodawca wprowadził także możliwość wygłoszenia ustnego uzasadnienia, ale jedynie wówczas, gdy przebieg posiedzenia jawnego jest utrwalany za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięk lub obraz i dźwięk (e-protokół) (art. 157 § 1 k.p.c.). W takim przypadku przewodniczący uprzedza o tej formie uzasadnienia osoby uczestniczące w posiedzeniu. W takiej sytuacji nie wygłasza się zasadniczych motywów rozstrzygnięcia. Na żądanie strony sporządza się transkrypcję ustnego uzasadnienia, do której stosuje się odpowiednio przepisy o uzasadnieniu sporządzanym na piśmie (art. 331¹ k.p.c.). W elektronicznym postępowaniu upominawczym nakaz zapłaty wydaje się wyłącznie w systemie teleinformatycznym. Strona, wnosząc o wszczęcie egzekucji na podstawie nakazu wydanego w tym postępowaniu, dołącza do wniosku o wszczęcie egzekucji wydruk z systemu teleinformatycznego, a komornik sądowy ma obowiązek zweryfikować istnienie tego tytułu w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe (sądy także mają dostęp do tego systemu)⁵⁹.

2.8. E-klauzula wykonalności

Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności tytułom, o których mowa w art. 777 § 1 i § 1¹ k.p.c. wydanym w postaci elektronicznej, pozostawia się wyłącznie w systemie teleinformatycznym, z wyjątkiem wypadków, o których mowa w art. 778¹, 778², 787, 787¹, 788 oraz 789 k.p.c. Takie postanowienie jest wydawane bez spisywania odrębnej sentencji, przez umieszczenie klauzuli wykonalności w systemie teleinformatycznym i opatrzenie jej kwalifikowanym podpisem elektronicznym sędziego lub referendarza. Tytułom egzekucyjnym, o których mowa w art. 783 § 4 k.p.c., klauzulę wykonalności nadaje sąd rejonowy ogólnej właściwości dłużnika (art. 781 § 192 k.p.c.). Istnienie i treść elektronicznego tytułu egzekucyjnego podlega weryfikacji przez sędziego lub referendarza sądowego w systemie teleinformatycznym, w którym tytuł ten został utrwalony. Natomiast kwestie szczegółowe reguluje rozporządzenie

⁵⁸ J. Gołaczyński [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 213 i nn.; *idem*, *Elektroniczne czynności procesowe...*, s. 5; A. Marciniak, *Elektroniczny tytuł wykonawczy jako podstawa egzekucji* [w:] *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego*, red. *idem*, Sopot 2015, s. 181 i nn.; Ł. Goździaszek, *Elektroniczne orzeczenia sądowe i elektroniczne odpisy w postępowaniu cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2007, nr 2, s. 3; S. Cieślak, *Elektroniczne czynności sądowe* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, s. 24.

⁵⁹ Ł. Goździaszek [w:] *Prawo nowych technologii...*, s. 190; A. Marciniak, *Elektroniczny tytuł egzekucyjny* [w:] *Elektronizacja sądowego postępowania...*, s. 181 i nn.

Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 października 2016 r. w sprawie czynności sądu związanych z nadawaniem klauzuli wykonalności elektronicznym tytułom egzekucyjnym oraz sposobu przechowywania i posługiwania się elektronicznymi tytułami wykonawczymi (Dz. U. poz. 1739). Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności doręcza się w trybie art. 131¹ k.p.c.

Wnioski końcowe

1. Powinien istnieć jeden model informatyzacji postępowania cywilnego zawarty w przepisach ogólnych (jak w nowelizacji z dnia 10 lipca 2015 r.) i winien on obejmować postępowanie rozpoznawcze, postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne oraz postępowania odrębne. Konieczne jest stopniowe dostosowanie przepisów, odmienne regulujących np. doręczenia, składanie pism procesowych, zawarte w przepisach o postępowaniu rejestrowym czy w przepisach o postępowaniach odrębnych, do modelu podstawowego. Nie ma już obecnie przyczyn, np. technicznych czy prawnych, aby te zagadnienia regulować inaczej.

2. Przepisy ogólne oraz przepisy regulujące nadal postępowania rejestrowe i odrębne winny przewidywać składanie pism procesowych za pośrednictwem wyłącznie systemu teleinformatycznego⁶⁰.

3. Strona powinna mieć wybór wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu, z wyjątkiem wybranych postępowań, w których można dopuścić, z uwagi na charakter postępowania, wyłącznie elektroniczną komunikację, podobnie jak w przypadku elektronicznego postępowania upominawczego dla powoda, elektronicznego postępowania wieczystoksięgowego dla notariusza, komornika sądowego i naczelnika urzędu skarbowego, oraz w postępowaniu rejestrowym, czyli w postępowaniu o wpis w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, czy w postępowaniu rejestrowym o wpis do rejestru zastawów. Można rozważyć, na wzór austriacki, w sprawach, w których występuje pełnomocnik zawodowy, np. w sprawach gospodarczych (o ile będą nadal stanowiły postępowania odrębne), ale po wprowadzeniu przymusu

⁶⁰ Nie na nośnikach danych czy za pomocą środków komunikacji elektronicznej (art. 2 pkt 5 ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną, jak np. w § 101 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 2046); art. 759² k.p.c. przewiduje obowiązek doręczenia przez komornika administracyjnym organom egzekucyjnym, organom podatkowym oraz wierzycielom należności pieniężnych, których egzekucja została przejęta przez sądowy organ egzekucyjny w wyniku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej, będącym podmiotami publicznymi obowiązany do udostępniania i obsługi elektronicznej skrzynki podawczej na podstawie art. 16 ust. 1a ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2021 r., poz. 670, 952, 1005 i 1641), wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego albo z użyciem komunikacji elektronicznej, w sposób przewidziany w przepisach wydanych na podstawie art. 63a § 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 479 ze zm.).

adwokacko-radcowskiego w tym postępowaniu, wyłączną komunikację elektroniczną sądu z pełnomocnikami stron.

4. Niektóre odstępstwa od modelu podstawowego można nadal utrzymywać, choć należy postulować stopniowe ich eliminowanie. I tak, w elektronicznym postępowaniu upominawczym powinno się stosować przepisy art. 139 § 5 k.p.c., art. 139¹ k.p.c. (doręczenie przez komornika w razie braku odbioru pozwu przez pozwanego) i art. 126 § 5 k.p.c. (stosowanie kwalifikowanego podpisu elektronicznego lub podpisu potwierdzonego profilem zaufanym lub osobistym). Obecnie nie są już aktualne argumenty przemawiające za rezygnacją z kwalifikowanego podpisu elektronicznego, ponieważ podpis ten jest powszechnie dostępny i koszty jego posiadania są niewielkie. Nie ma żadnych podstaw aksjologicznych, aby w elektronicznym postępowaniu upominawczym rezygnować ze stosowania przepisu art. 139 § 5 k.p.c., skoro przepis ten ma chronić pozwanego przed wydaniem orzeczenia w sytuacji, gdy nie doręczono mu pisma wszczynającego postępowanie.

5. Przepis art. 68 § 2 zdanie drugie k.p.c. winien być utrzymany, ponieważ dotyczy możliwości stwierdzenia umocowania strony na podstawie wykazu lub innego rejestru, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną, czyli np. za pomocą środków komunikacji elektronicznej (np. KRS, CEIDG).

Natomiast wydaje się, że przepis art. 89 § 1¹ k.p.c. powinien być uchylony. Nie ma już bowiem przeszkód, aby dokument pełnomocnictwa był dołączany do pozwu czy sprzeciwu zgodnie z art. 128 § 2 k.p.c. Takie rozwiązanie zostało już zastosowane w postępowaniu rejestrowym w zakresie wpisu do rejestru przedsiębiorców przez Portal Rejestrów Sądowych. I tak, zgodnie z art. 694 § 32 k.p.c. do wniosku składanego przez pełnomocnika należy dołączyć pełnomocnictwo w sposób opisany w art. 128 § 2 k.p.c., ponieważ nie ma w tym postępowaniu zastosowania przepis art. 89 § 1¹ k.p.c.

W postępowaniu rejestrowym, o którym mowa wyżej, należy także zrezygnować z dołączania dokumentów w formie pisemnej w trybie art. 693⁴ § 2² k.p.c. – zastosowanie powinny znaleźć tu przepisy ogólne, czyli art. 128 § 2 k.p.c. i art. 129 § 2¹ k.p.c.

W elektronicznym postępowaniu wieczystoksięgowym dokumenty będące podstawą wpisu winny być składane za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w trybie art. 128 § 2 k.p.c. i art. 129 § 2¹ k.p.c., a nie w formie pisemnej w terminie 3 dni od dnia złożenia wniosku o wpis za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

Należy także postulować pewne zmiany w przepisach ogólnych, w szczególności doręczenia elektroniczne w trybie art. 131¹ k.p.c. winny być zasadą odnośnie do doręczania pism sądowych pełnomocnikom zawodowym, według modelu przyjętego w art. 15zszs⁹ ustawy o COVID-19. Ten ostatni przepis powinien być zastosowany po ustaniu stanu epidemii lub zagrożenia epidemicznego wywołanego przez koronawirusa, do czasu utworzenia i wdrożenia systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe. Nadto doręczenia uregulowane w ustawie o doręczeniach elektronicznych powinny być technicznie połączone z systemem teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe, choć może powstać pytanie, czy dualizm ten jest potrzebny.

Ponadto należy rozważyć uchylenie art. 125 § 2⁴ k.p.c. w modelu podstawowym – chodzi o możliwość rezygnacji z dalszego wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego na wzór elektronicznego postępowania cywilnego, elektronicznego postępowania wieczystoksięgowego i postępowania rejestrowego (gdzie takiej możliwości już nie ma). Uprawnienie do rezygnacji z elektronicznego składania pism procesowych, po pierwotnej decyzji o elektronicznym kontakcie z sądem, nie jest uzasadnione, ponieważ postępująca digitalizacja usług publicznych w zakresie administracji, zdrowia i finansów powoduje, że argumenty o ryzyku pozbawienia strony prawa do sądu nie mogą być już aktualne. Dla zapewnienia w wyjątkowych sytuacjach dostępu do systemu teleinformatycznego można wykorzystać sądy, podobnie jak w przypadku elektronicznej licytacji ruchomości czy w przypadku przeglądania protokołu elektronicznego w czytelni akt w sądzie.

W powiązaniu z powyższym rozwiązaniem należy rozważyć uchylenie art. 131¹ § 2¹ k.p.c., który obecnie daje możliwość rezygnacji z doręczeń elektronicznych.

Należy wprowadzić model rozprawy zdalnej przewidzianej w art. 15zszs¹ ustawy o COVID-19 w miejsce art. 151 § 2 k.p.c., ale sąd winien być związany wnioskiem strony o przeprowadzenie posiedzenia jawnego zdalnie w sprawach, w których strona lub jej pełnomocnik nie ma miejsca zamieszkania w okręgu właściwości miejscowej sądu rozpoznającego sprawę.

Akta sprawy, zgodnie z art. 53 p.u.s.p., winny być utrwalone w systemie teleinformatycznym jak akta rejestrowe czy akta w elektronicznym postępowaniu upominawczym oraz w postępowaniu upadłościowym. Dostęp do tych akt, zgodnie z art. 9 k.p.c., powinny mieć strony i ich pełnomocnicy. Ten cel może być osiągnięty stopniowo przez upowszechnienie systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe.

6. Należy postulować, aby orzeczenia sądowe były wydawane w formie elektronicznej. Warto rozważyć tu trzy warianty. I tak, w każdej sprawie cywilnej orzeczenie winno być sporządzane w formie elektronicznej i opatrywane kwalifikowanym podpisem elektronicznym oraz utrwalane w repozytorium sądowym orzeczeń (np. w systemie biurowości sądowej, następnie eksportowanym do Portalu Informacyjnego), umożliwiającym weryfikację istnienia i treści tego orzeczenia przez inne sądy, komorników sądowych, notariuszy, kuratorów sądowych (wariant 1).

Orzeczenia winny być sporządzone w formie elektronicznej jedynie wtedy, gdy stanowi tak przepis szczególny, np. w elektronicznym postępowaniu upominawczym na podstawie art. 324 k.p.c., a także w postępowaniach rejestrowych, ale w takim przypadku należy zapewnić weryfikację istnienia i treści orzeczenia w systemie teleinformatycznym obsługującym dane postępowanie (wariant 2).

Każde orzeczenie sądowe, niezależnie od formy, w jakiej zostało sporządzone, należy następnie wprowadzić do systemu teleinformatycznego umożliwiającego weryfikację istnienia i treści tego orzeczenia (potrzeba zapobieżenia fałszerstwom tytułów wykonawczych) (wariant 3).

Literatura

- Arkuszevska A.M., *Charakter sprzeciwu od nakazu zapłaty – postępowanie upominawcze, europejskie postępowanie nakazowe, elektroniczne postępowanie upominawcze*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 17.
- Bernaczyk M., Zalesińska A., *Dostęp do orzeczeń sądów powszechnych i ich ponowne wykorzystywanie na przykładzie Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych* [w:] *Reforma ochrony danych osobowych a jawność dostępu do informacji sądowej: aspekty proceduralne*, red. M. Jabłoński, K. Flaga-Gieruszyńska, K. Wygoda, Wrocław 2017.
- Brenk A., *Elektroniczne postępowanie upominawcze – kilka uwag na temat e-sądu*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2014, nr 3.
- Budniak-Rogała A., *Przeprowadzenie dowodu za pomocą środków porozumiewania się na odległość na zasadzie art. 235 § 2 KPC a realizacja zasady bezpośredniości – uwagi w kontekście nowelizacji KPC z 10.7.2015 r. – część 2*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2017, nr 2.
- Budniak-Rogała A., *Przesłuchanie na odległość w Polsce*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2017, nr 1.
- Cieślak S., *Elektroniczne czynności sądowe* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016.
- Cieślak S., *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 7.
- Cieślak S., *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004.
- Dymitruk M., Frydel B., Skrzywanek M., *e-Doręczenia. Jakie zmiany dla radców prawnych przyniesie wejście w życie ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych?*, raport Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych, <https://kirp.pl/wp-content/uploads/2021/03/2021-03-19-raport-doreczenia-elektroniczne-2021-final.pdf>.
- Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, red. A. Marciniak, Sopot 2015.
- Fik P., *Art. 505[29a] k.p.c. na tle nowelizacji z 10 maja 2013 r. – uwag kilka*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 5.
- Gil I., *Charakter prawny nakazów zapłaty* [w:] *Wokół i problematyki orzeczeń*, red. Ł. Błaszczak, Toruń 2007.
- Gołaczyński J., *Dokument i dowód z dokumentu elektronicznego po nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego z 10.7.2015 r.* [w:] *Ars in vita, ars in iure: księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018.
- Gołaczyński J., *Elektroniczne biuro podawcze w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Aktualne problemy egzekucji sądowej w Polsce i na Litwie: zbiór studiów*, red. A. Marciniak, V. Nekrošius, Sopot 2017.
- Gołaczyński J., *Elektroniczne czynności procesowe*, „e-Biuletyn CBKE” 2004, nr 4.
- Gołaczyński J., *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Gołaczyński J., *e-Sąd przyszłości*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 2.
- Gołaczyński J., *Identyfikacja stron i uczestników postępowania: wybrane zagadnienia informatyzacji postępowania cywilnego* [w:] *E-obywatel, e-sprawiedliwość, e-usługi*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2017.
- Gołaczyński J., *Informatyzacja postępowania cywilnego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 7.7.2019 r.* [w:] *E-sąd, e-finanse, e-praca*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2020.

- Gołaczyński J., *Informatyzacja postępowania egzekucyjnego*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2011, nr 2.
- Gołaczyński J., *Informatyzacja postępowania cywilnego z uwzględnieniem postępowania rejestrowego* [w:] *Ius est ars boni et aequi: księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Józefowi Frąckowiakowi*, red. A. Dańko-Roesler, M. Leśniak, M. Skory, B. Sołtys, Warszawa 2018.
- Gołaczyński J., Kotecka S., Zalesińska A., *Protokół w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w sprawach cywilnych*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 19.
- Gołaczyński J., Zalesińska A., *Kierunki informatyzacji postępowania cywilnego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r.*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 7.
- Gołaczyński J., Zalesińska A., *Nowe technologie w sądach na przykładzie wideokonferencji i składania pism procesowych i doręczeń elektronicznych w dobie pandemii COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 12.
- Goździaszek Ł., *Elektroniczne orzeczenia sądowe i elektroniczne odpisy w postępowaniu cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2007, nr 2.
- Goździaszek Ł., *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Warszawa 2014.
- Goździaszek Ł., *Elektroniczne postępowanie upominawcze* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016.
- Goździaszek Ł., *Elektroniczne postępowanie upominawcze po nowelizacji* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego z perspektywy pięćdziesięciolecia jego obowiązywania. Doświadczenia i perspektywy*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Ł. Błaszczak, Sopot 2016.
- Goździaszek Ł., *Elektroniczne postępowanie upominawcze w świetle konstytucyjnych zasad wymiaru sprawiedliwości* [w:] *Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, Wrocław 2015.
- Goździaszek Ł., *E-uzasadnienie wyroku w postępowaniu cywilnym* [w:] *Wszelkie prawo stanowione jest dla ludzi. Księga jubileuszowa sędziego doktora Zbigniewa Szczurka*, red. J. Świeczkowski, Gdynia 2014.
- Goździaszek Ł., *Funkcjonowanie elektronicznego postępowania upominawczego*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego” 2017, nr 2.
- Goździaszek Ł., *Identyfikacja elektroniczna i usługi zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Goździaszek Ł., *Internetowy system pozasądowego rozstrzygania sporów konsumenckich w Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Goździaszek Ł., *Spółka jako strona w elektronicznym postępowaniu upominawczym*, „Prawo Spółek” 2010, nr 7–8.
- Goździaszek Ł., *Udzielenie zabezpieczenia w elektronicznym postępowaniu upominawczym*, „Polski Proces Cywilny” 2016, nr 2.
- Goździaszek Ł., *Zasada bezpośredniości i pisemności postępowania dowodowego w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 5 grudnia 2008 r.*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2010, nr 2.
- Grzegorzczak P., *Dopuszczalność wniesienia środka zaskarżenia w postaci elektronicznej*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 19.
- Grzegorzczak P., *Postępowania odrębne w świetle projektowanych zmian Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011.

- Informatyzacja ksiąg wieczystych i postępowania wieczystoksięgowego*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2020.
- Januszkiewicz T., Zalesińska A., *Udostępnianie akt sądowych on-line*, „Człowiek i Dokumenty” 2013, nr 28.
- Kaczmarek-Templin B., *Dowód z dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2014.
- Kaczmarek-Templin B., *Zasady procesowe a informatyzacja postępowania* [w:] *Transformacje postępowania cywilnego w postępowaniach wykonawczych*, red. I. Gil, Sopot 2017.
- Karaś G., *Protokół elektroniczny – osiągnięte rezultaty i postulaty de lege ferenda* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016.
- Klich A., *Możliwości wykorzystania protokołu elektronicznego i środków komunikacji na odległość na potrzeby postępowania dowodowego w sprawach cywilnych* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016.
- Klich A., *Wpływ informatyzacji na założenia konstrukcyjne procesu cywilnego*, Warszawa 2016.
- Klich A., *Zastosowanie protokołu elektronicznego w sprawach cywilnych w wybranych krajach Unii Europejskiej* [w:] *Elektroniczny protokół szansą na transparentny i szybki proces*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2016.
- Knopek K., *Dokument w procesie cywilnym*, Poznań 1993.
- Kocot W.J., *Elektroniczna forma czynności oświadczenia woli*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 3.
- Kocot W.J., *Wpływ Internetu na prawo umów*, Warszawa 2004.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2015.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, red. A. Jakubecki, wyd. 7, Warszawa 2017.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019.
- Konarski X., *Komentarz do ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną*, Warszawa 2004.
- Kościółek A., *Elektroniczne czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012.
- Kościółek A., *Informatyzacja czynności dowodowych w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2010, nr 82.
- Kościółek A., *Sprzeciw w elektronicznym postępowaniu upominawczym – uwagi na tle obowiązujących oraz projektowanych rozwiązań legislacyjnych*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 13.
- Kościółek A., *Wzmocnienie pozycji dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym w świetle ustawy z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 7–8.
- Kościółek A., *Zasada jawności w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2018.
- Kot D., *Dyrektywa Unii Europejskiej o handlu elektronicznym i jej implikacje dla prawa cywilnego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, z. 1.
- Kotecka-Kral S., *Numery identyfikacyjne jako element obligatoryjny pozwu składanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym* [w:] *Elektroniczne postępowanie upominawcze: doświadczenia i perspektywy*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Jakubecki, J. Misztal-Konecka, Lublin 2017.

- Kuźmicka-Sulikowska J., *Elektroniczne postępowanie upominawcze a dochodzenie roszczeń przedawnionych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2016, nr 4.
- Leśnia M., Pabin B., *Doręczanie, protokół i przesłuchanie elektroniczne w procesie cywilnym*, „e-Biuletyn CBKE” 2004, nr 3.
- Lubiński K., *Zmiany w systemie identyfikacji stron i uczestników postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 6.
- Łuczak-Noworolnik Ł., Żebrowska A., *Przeprowadzenie rozprawy i postępowania dowodowego drogą elektroniczną – założenia, cele, przyjęte rozwiązania*, „Polski Proces Cywilny” 2018, nr 3.
- Łukowski W., *Portalu informacyjnego czar*, <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art8965701-wojciech-lukowski-portalu-informacyjnego-czar>.
- Manowska M., *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2010.
- Manowska M., *Postępowanie nakazowe i upominawcze. Wydanie nakazu zapłaty. Tryb zaskarżenia. Rozpoznanie zarzutów i sprzeciwu*, Warszawa 2001.
- Marciniak A., *Elektroniczny tytuł egzekucyjny [w:] Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego*, red. idem, Sopot 2015.
- Marciniak A., *Elektroniczny tytuł wykonawczy jako podstawa egzekucji [w:] Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego*, red. idem, Sopot 2015.
- Misztal-Konecka J., *Umorzenie postępowania po przekazaniu sprawy z elektronicznego postępowania upominawczego – uwag kilka*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 14.
- Segit D., Telusiewicz P., *Możliwości usprawnienia współpracy e-sądu z powodami masowymi – uwagi na tle doświadczeń praktycznych*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 6.
- Olaś A., *Umorzenie elektronicznego postępowania upominawczego na wniosek powoda po nowelizacji z 10.7.2015 r., cz. 1*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 6.
- Olaś A., *Umorzenie elektronicznego postępowania upominawczego na wniosek powoda po nowelizacji z 10.7.2015 r., cz. 2*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 7.
- Postępowanie cywilne w dobie pandemii COVID-19*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2021.
- Prawo Internetu*, red. P. Podrecki, Warszawa 2004.
- Sadowski K., Piaskowska O.M., Kotłowski D., *Kilka uwag w zakresie praktycznego stosowania art. 505³⁷ § 1 KPC*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 23.
- Sadowski M., *Co oznacza zakaz dołączania dowodów oraz obowiązek ich wskazania w treści pozwu wniesionego w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505³² § 1 k.p.c.)?*, „Polski Proces Cywilny” 2011, nr 2.
- System postępowania cywilnego. Dowody w postępowaniu cywilnym*, t. 2, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.
- System prawa prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne. Część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008.
- Szostek D., *Czynność prawna a środki komunikacji elektronicznej*, Kraków 2004.
- Szostek D., *Nowe ujęcie dokumentu w polskim prawie prywatnym ze szczególnym uwzględnieniem dokumentu w postaci elektronicznej*, Warszawa 2012.
- Świerczyński M., *Podpis elektroniczny w praktyce handlowej*, „Monitor Prawniczy” 2002, nr 24.
- Tchórzewski M., Telenga P., *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Uliasz M., *Zasada jawności sądowego postępowania egzekucyjnego w dobie informatyzacji*, Warszawa 2018.
- Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2009.

- Widerski P., *Zasądzenie kosztów procesu po przekazaniu sprawy sądowi właściwości ogólnej z elektronicznego postępowania upominawczego przed doręczeniem pozwu stronie pozwanej*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 4.
- Widło J., *Charakter prawny digitalizacji dokumentów w postępowaniu cywilnym* [w:] *Informatyzacja postępowania sądowego i administracji publicznej*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2010.
- Widło J., *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Warszawa 2010.
- Zalesińska A., *Doręczenia elektroniczne w Kodeksie postępowania cywilnego oraz w rozporządzeniu eIDAS* [w:] *Transformacje postępowania cywilnego w postępowaniach wykonawczych*, red. I. Gil, Sopot 2017.
- Zalesińska A., *Electronic court report in proceedings before common courts in Poland* [w:] *Legal innovation in Polish law*, eds. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019.
- Zalesińska A., *Elektroniczne potwierdzenie odbioru*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2015, nr 1.
- Zalesińska A., *Elektroniczny protokół sądowy a transkrypcja*, „Człowiek i Dokumenty” 2012, nr 25.
- Zalesińska A., *Jawność postępowania sądowego a publikacja orzeczeń sądów powszechnych w Portalu Orzeczeń* [w:] *Jawność i jej ograniczenia*, t. 8: *Postępowania sądowe*, red. J. Gołaczyński, G. Szpor, Warszawa 2015.
- Zalesińska A., *Portal Informacyjny, Portal Orzeczeń i elektroniczne postępowanie upominawcze. Zagadnienia praktyczne* [w:] *Bezpieczeństwo danych i IT w kancelarii prawnej radcowskiej, adwokackiej, notarialnej, komorniczej*, red. D. Szostek, Warszawa 2018.
- Zalesińska A., *Sporządzanie protokołu sądowego przy wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych w prawie polskim i wybranych państwach europejskich*, „Rejent” 2010, nr 9.
- Zalesińska A., *Udostępnianie informacji sądowej oraz orzecznictwa sądów powszechnych za pośrednictwem sieci teleinformatycznych jako narzędzie wspomagające pracę profesjonalnego pełnomocnika procesowego* [w:] *Księga pamiątkowa z okazji dziesięciolecia Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej i Studenckiego Koła Naukowego – Blok Prawa Komputerowego*, red. E. Galewska, S. Kotecka, Wrocław 2012.
- Zalesińska A., *Wpływ informatyzacji na założenia konstrukcyjne procesu cywilnego*, Warszawa 2016.
- Zembrzuski T., *Usuwanie braków formalnych pozwu po wniesieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 23.

Streszczenie

Jacek Gołaczyński

Informatyzacja postępowania cywilnego. Od odrębności do modelu podstawowego

Informatyzacja postępowania cywilnego to proces, który trwa już od 20 lat, a obecnie regulując go przepisy rozproszone są w kilku ustawach. Przepisy o informatyzacji zawarte są przede wszystkim w kodeksie postępowania cywilnego, ale także w prawie o ustroju sądów powszechnych, w ustawie o doręczeniach elektronicznych (art. 131² k.p.c.), w ustawie o księgach wieczystych i hipotece, w ustawie o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz w kodeksie spółek handlowych. Należy jednak zaznaczyć, że przepisy regulujące postępowanie rejestrowe znajdują się w kodeksie postępowania cywilnego. Przepisy procedury cywilnej w zakresie informatyzacji tego postępowania zostały obecnie ukształtowa-

ne przez nowelizację kodeksu postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r. Nowelizacja ta weszła w życie z dniem 8 września 2016 r. Niniejsze opracowanie nie obejmuje postępowania egzekucyjnego i upadłościowego ze względu na szczegółową i bardzo rozbudowaną regulację tych postępowań, także w zakresie ich informatyzacji.

Słowa kluczowe: doręczanie pism sądowych; rozprawy zdalne; dokumenty elektroniczne; nagrywanie rozpraw; elektroniczne orzeczenia.

Summary

Jacek Gołaczyński

Informatization of Civil Proceedings. From Distinctiveness to a Basic Model

The informatization of civil proceedings is a process that has been going on for 20 years, and currently, the regulations governing it are scattered in several acts. First of all, regulations on informatization are included in the Code of Civil Procedure, but also in the Law on the system of common courts, the Act on electronic delivery service (Art. 1312 of Code of Civil Procedure), the Act on land and mortgage registers, the Act on the registered pledge and register of pledges, the Act on the National Court Register, and the Code of Commercial Companies. However, it should be noted, that the provisions regulating the registration procedure can be found in the Code of Civil Procedure. The provisions of civil procedure concerning the informatization of this procedure have now been shaped by the amendment to the Code of Civil Procedure of 10 July 2015. This amendment entered into force on 8 September 2016. This study does not cover enforcement and bankruptcy proceedings, due to the detailed and very extensive regulation of these proceedings, also in terms of their informatization.

Keywords: electronic delivery service; remote open hearing; electronic document; electronic recording of open hearings; E-judgments.